

T.C.
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

ŞİKAYET NO : 2015/5756

KARAR TARİHİ : 14/06/2016

KISMEN TAVSİYE KISMEN RET KARARI

ŞİKAYETÇİ

:

ŞİKAYET EDİLEN İDARE

: 1) Batman, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş ve Şırnak Valilikleri

2) İçişleri Bakanlığı (Resen)

ŞİKAYETİN KONUSU

: Batman, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş ve Şırnak il ve ilçe merkezlerinde mülki amirlerce alınan sokağa çıkma yasakları hakkındadır.

ŞİKAYET BAŞVURU TARİHİ

: 17.12.2015

I. USÛL

A. Şikâyet Başvuru Süreci

1. Şikâyet başvuruları 15/12/2015 ve 30/12/2015 tarihlerinde Kurumumuz elektronik başvuru sistemi üzerinden şikâyet başvuru belgesi doldurulmak suretiyle ve 17/12/2015 tarihinde posta ile gönderilen yedi adet dilekçe vasıtasıyla yapılmıştır. Söz konusu 9 adet şikâyet başvurusu, 12908, 12996, 12997, 12998, 12999, 13000, 13001, 13002 ve 13682 sayı ile kayıt altına alınmıştır.

2. Şikâyet başvurularının karara bağlanması için, 14/6/2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası ile 28/3/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 41 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ve İmza Yetkileri Yönergesinin 7 inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca, şikâyetin incelenmesine ve araştırılmasına geçilmiş olup, 2015/5756 şikâyet sayılı “RET” önerisiyle Kamu Başdenetçisi’ne sunulmuştur.

B. Ön İnceleme Süreci

3. “İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması için Kurulan Ulusal Kuruluşların Statüsüne İlişkin İlkeler/Paris Prensipleri”nin, ulusal kuruluşların yetkileri ve görevlerini düzenleyen ilk bölümünün 3 üncü maddesi (bkz.p.33), 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun “Kurumun görevi” başlıklı 5 inci maddesi (bkz.p.38.1) ile “Başvuru ve usulü” başlıklı 17 inci maddesi (bkz.p.38.2) ve Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin “Şikâyet hakkı” başlıklı 7 nci maddesi (bkz.p.41.1) hükümleri uyarınca: **Şikâyet başvurularında iddia edilen hak ihlallerinin “temel hak ve özgürlüklere”,**

“insan haklarına” ve “kamuyu ilgilendiren genel konulara” yönelik olduğu; Paris Prensipleri uyarınca Ombudsmanlık Kurumlarının insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin konularda görüş bildirme, yürürlükteki mevzuatın ve uygulamaların insan haklarına ilişkin uluslararası belgeler ve mekanizmalarla uyumlu hale getirilmesi ve hayata geçirilmesi için idari önlemlerin alınmasını veya değiştirilmesini tavsiye etme görevi olduğu; söz konusu hak ihlalleri iddialarına istinaden dosyasında mevcut bilgi ve belgelerden başvuru sahiplerinin gerek Anayasa Mahkemesi gerekse de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde görülmekte olan veya karara bağlanmış uyuşmazlıklarının olmadığı; konunun aciliyetine ve önemine binaen idari başvuru yolları tüketilmesi koşulu aranması durumunda telafisi güç veya imkânsız zararların meydana gelebileceği hususları gözetilerek, Kurumun görev alanına giren başvuru hakkında menfaat ihlali ve idari başvuru yolları tüketilmesi koşulları aranmaksızın inceleme ve araştırma aşamasına geçilmesine karar verilmiştir.

4. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 22 nci maddesinin dördüncü fıkrasına istinaden yerinde inceleme ve araştırma yapmak mümkünse de, şikâyetin konusu genel olarak sokağa çıkma yasaklarının hukukilik denetimine ilişkin olduğundan, insan hakları ihlal iddialarına ilişkin olarak ise başvuru sahipleri tarafından bu iddialarını doğrulayıcı hiçbir somut bilgi, belge dosyası kapsamında sunulmadığından, bölgede kısmen sokağa çıkma yasaklarının da devam ettiği ve bu yasağın bireyler gibi devlet kurumlarını da bağladığı gözetildiğinde, bu sıcak ortamda bölgeye gidilerek tarafların dinlenmesinin sağlıklı olmayacağı, **soğuma evresinin** beklenmesi gerektiği değerlendirilmiş ve olay mahalline gidilememiştir.

5. Hakkında inceleme ve araştırma kararı verilen 2015/5716, 2015/5757, 2015/5758, 2014/5759, 2015/5760, 2015/5761, 2015/5762, 2015/6105 şikâyet sayılı başvuruların aynı sebep ve konudan doğduğu ve biri hakkında verilecek kararın diğerini etkileyecek nitelikte olduğu sonucuna varıldığından, bu dosyaların şikâyet kayıtları kapatılarak 2015/5756 şikâyet sayılı dosyada birleştirilmesine; inceleme ve araştırmanın bu dosya üzerinden yürütülmesine ilgili Yönetmeliğin 22 nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca karar verilmiş olup, şikâyetlerin süresinde yapıldığı, diğer ön inceleme konularında da bir eksikliğin bulunmadığı, bu nedenle şikâyetlerin incelenmesine ve araştırılmasına engel bir hususun olmadığı tespit edilmiştir.

II. OLAY VE OLGULAR

A. Şikâyetçilerin Konu Hakkındaki Açıklamaları ve İddiaları

Başvuru formlarında ifade edildiği şekliyle;

6. **Şikâyetçi ...**, sokağa çıkma yasağı ilan edilen Batman, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş ve Şırnak il merkezlerinde ve bu illerin bazı ilçelerinde insan hakları ihlalleri olduğunu iddia ederek, söz konusu ihlallerin ilgili mevzuat gereğince incelenerek çözüm üretilmesini ve gereğinin yapılmasını talep etmiştir.

7. / ...’i **temsilen şikâyetçi ...**, Diyarbakır Sur ilçesinde yaşanan çatışmalar nedeniyle evini terk edip zorla göç etmek zorunda kalan insanların konuta erişim ve eğitim başta olmak üzere

zararlarının nasıl telafi edileceğinin; ayrıca bu uygulamanın ulusal ve uluslararası bağlamda hangi gerekçelere dayandığının tarafına bildirilmesini talep etmiştir.

8. Şikâyetçi .., ikamet etmekte olduğu Şırnak ili Silopi ilçesi Dicle mahallesinde herhangi bir hendek, barikat vb. bulunmamasına ve güvenlik sorunu yaşanmamasına rağmen sokağa çıkma yasağının on yedi gündür hukuka aykırı bir şekilde uygulandığını; sokağa çıkma yasağı süresince en küçükleri üç aylık bir bebek, iki ve üç yaşlarında çocuk olmak üzere 11 kişinin yaşadıkları ikametgâhlarında gıdasız kaldıklarını; Kaymakamlık ve 155 Polis Hattını telefonla aramış olmalarına rağmen kimsenin cevap vermediğini; bu durumun aile bireyleri üzerinde maddi ve manevi olarak huzursuzluk doğurduğunu iddia ederek, hukuki dayanağı bulunmayan sokağa çıkma yasağının kaldırılmasını; bu olmazsa Dicle mahallesinde bu uygulamaya son verilmesini; bu da olmazsa iki-üç saatliğine yasağın kaldırılarak temel ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verilmesini ayrıca Cuma namazı saatinde de bu yasağın kaldırılarak ibadet etmelerine imkân sağlanmasını talep etmiştir.

B. İdarenin Şikâyete İlişkin Açıklamaları

9. Şikâyet başvurusuna konu iddialar hakkında bilgi-belge talebimize istinaden İçişleri Bakanlığının/2016 tarihli ve sayılı cevabi yazısı konu bütünlüğü ve önemi açısından olduğu gibi aşağıda alıntılanmıştır:

9.1. *“Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası toplum içinde, onun saygın bir üyesi olarak insan haklarına saygı temelini hedef edinmiş, Avrupa Konseyinin kurucu üyesi olan ve Avrupa Birliğine tam üyelik yolunda önemli mesafe kat etmiş bir ülkedir. Ülkemiz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarını rehber edinmiş, temel hak ve özgürlükleri en üst düzeyde koruma altına almış bir hukuk sistemine sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 90 ıncı maddesine göre, usulüne göre onaylanmış tüm uluslararası anlaşmalar ve bu arada tabi ki temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmalar iç hukukumuzda kanun gibi bağlayıcı metinler haline gelmektedir.*

9.2. *Temmuz 2015 tarihinden itibaren Ülkemizde terör eylemlerinde, özellikle bölücü terör örgütü PKK'nın eylemlerinde belirgin bir artış meydana gelmiştir. Terör eylemleri nedeniyle güvenlik kuvvetlerimiz, sivil memurlarımız ve vatandaşlarımız hayatını yitirmektedir.*

9.3. *Bilindiği üzere, bölücü terör örgütü PKK, AB üye ülkeleri, ABD, Kanada ve Avustralya gibi birçok ülke tarafından bir terör örgütü olarak kabul edilmektedir. PKK, 2004 yılından beri de AB'nin terör örgütleri listesinde bulunmaktadır. NATO da aynı şekilde PKK'yı bir terör örgütü olarak tanımlamaktadır.*

9.4. *Bölücü terör örgütü PKK'nın şehir yapılanması olan YDG-H isimli terör örgütü, kırsal kadrolarıyla takviyeli bir şekilde, ülkemizin çeşitli yerlerinde, başta yaşam hakkı olmak üzere, özgürlük ve güvenlik hakkı, konut dokunulmazlığı ve mülkiyet hakkı gibi temel insan haklarını hedef alan terör saldırıları gerçekleştirmeye başlamıştır. Özellikle, Şırnak ili Cizre ve Silopi ilçeleri ile Diyarbakır ili Sur ilçesinin bazı mahallelerinde silah zoruyla özerk bölge ilan etmeye kalkışmış ve buralarda hendekler kazarak, barikatlar kurarak ve bombalı tuzaklar yaparak,*

bölgedeki halkın can ve mal güvenliğini tehlikeye soktuğu gibi halkın temel hak ve hürriyetlerini kullanmasına engel olmuştur.

9.5. *Terör eylemlerini kent merkezlerine taşımak isteyen, sivil halkın sağlık, eğitim gibi en temel kamu hizmetlerini dahi almasını engellemeye yönelik olarak ambulanslara, hastanelere, okullara saldıran PKK terör örgütü, bu terör eylemlerinin sorumluluğundan kaçabilmek için yoğun bir propaganda faaliyeti yürütmektedir.*

9.6. *Bu olumsuz koşullara rağmen, ülkemiz tüm terör örgütleri ile olan mücadelesini, Anayasa ve yasaların öngördüğü ölçüde, demokratik hukuk devleti ve evrensel hukukun temel ilkelerine riayet ederek sürdürmekte olup, bu hususta azamî hassasiyet gösterilmektedir. Bu hassasiyetin bir yansıması olarak, kamu düzeninin tesis edilmesi, sokak aralarındaki barikatların kaldırılması, hendeklerin kapatılması ve kurulan bombalı düzeneklerin imhası çalışmaları esnasında sivillerin yaşam ve mülkiyet haklarını korumak amacıyla, çeşitli yerlerde geçici olarak sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.*

9.7. *Sokağa çıkma yasağı ilanı uygulamasının hukukî dayanağı 10.06.1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunudur. Bu kanunun 11 inci maddesinin (c) fıkrası şöyledir:*

'İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir.

Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır...'

9.8. *Kanunun 32 nci maddesinin (ç) fıkrasında;*

'İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır...' denilmekte olup bu iki madde hükmü ile illerde valiler ve ilçelerde kaymakamlar yetkilendirilmiştir.

9.9. *Aynı Kanunun 66 ncı maddesinde ise; 'İl genel kurulu veya idare kurulları yahut en büyük mülkiye amirleri tarafından kanunların verdiği yetkiye istinaden ittihaz ve usulen tebliğ veya ilan olunan karar ve tedbirlerin tatbik ve icrasına muhalefet eden veya müşkülât gösterenler veya riayet etmeyenler, mahallî mülkî amir tarafından Kabahatler Kanununun 32 nci maddesi hükmü uyarınca cezalandırılır (Ek cümle: 27.03.2015-6638/16 md.) Ancak, kamu düzenini ve güvenliğini veya kişilerin can ve mal emniyetini tehlikeye düşürecek toplumsal olayların baş göstermesi hâlinde vali tarafından kamu düzenini sağlamak amacıyla alınan ve usulüne göre ilan olunan karar ve tedbirlere aykırı davrananlar, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.' hükmü yer almaktadır.*

9.10. *Diyarbakır ilinin Sur ilçesinde yoğunlaşan terör eylemleri sonucunda ilçedeki bazı mahalle ve sokakların beton bariyerler ve hendeklerle kapatılarak kamusal faaliyetlerin engellenmesi, terör örgütleri tarafından kamu kurum ve kuruluşları ile vatandaşlarımıza yönelik silahlı saldırı, sabotaj, taciz, yol kesme, patlayıcı madde ve bombalı saldırı vb, terör eylemleri nedeniyle ilçemiz merkez mahallelerinde vatandaşlarımızın günlük yaşamını normal şartlar altında sürdürmesinin zorlaşması ve ticari hayatın olumsuz etkilenmeye başlaması ile beraber kamu düzenin sağlanması,*

bariyerlerin kaldırılması, hendeklerin kapatılması, bu yerler ile yollara ve binaların içine tuzaklanmış patlayıcıların etkisiz hale getirilmesi ve halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 32/Ç maddesi gereğince, güvenlik güçlerimizin faaliyet icra etmesi zaruri hale gelmiş ve bu amaçla Sur ilçesinde bulunan Cevatpaşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, Savaş, Cemal Yılmaz mahallerinde ve Gazi caddesinde Sur Kaymakamlığına 02.12.2015 Çarşamba günü 05.00'dan itibaren sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş, 10.12.2015 Perşembe 23.00'dan itibaren kaldırılmış, 11.12.2015 Cuma günü Saat: 16.00'dan geçerli olmak üzere Sur Kaymakamlığı'nın 11.12.2015 tarihli ve 3058 sayılı Kararı ile sokağa çıkma yasağı yeniden ilan edilmiştir.

9.11. *Benzer şekilde Şırnak Valiliği de Cizre ilçesinde 04.09.2015 tarihinden geçerli olmak üzere sokağa çıkma yasağı ilan etmiş olup uygulama halen devam etmektedir.*

9.12. *Bununla birlikte, sokağa çıkma yasakları değişen ve gelişen koşullara göre sürekli olarak gözden geçirilmekte ve gerektiğinde kaldırılmaktadır. Örneğin, uygulanmakta olan sokağa çıkma yasakları Sur ilçesinin bazı mahallelerinde 03.02.2016 tarihinden itibaren ve Silopi ilçesinin tamamında 19.01.2016 tarihinden itibaren 05.00-18.00 saatleri arasında kaldırılmıştır.*

9.13. *Sokağa çıkma yasağı uygulamalarına ilişkin olarak şu hususların vurgulanması gerekmektedir. İlk olarak, sokağa çıkma yasaklarının kaldırılması talebiyle yapılan bireysel başvuruları Anayasa*

Mahkemesi reddetmiş ve bu uygulamaların iç hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. İkinci olarak, Anayasa Mahkemesi kararı sonrası, konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşındığında, AİHM, sokağa çıkma yasaklarının yasal bir temelini olduğunu belirterek, kaldırılması yönünde tedbir kararı verilmesini gerektirir yeterli unsur bulunmadığı gerekçesiyle tedbir taleplerini reddetmiştir. Ayrıca temel kamu hizmetlerine erişim hususunda yapılan tedbir talepli başvurular bakımından da hem Anayasa Mahkemesi, hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tedbir taleplerini reddetmiştir. Görüldüğü üzere, ülkemiz, terörle mücadelesini ulusal ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde yürütmekte olup, bu durum Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile de tescil edilmiştir.

9.14. *Sokağa çıkma yasağı uygulanan yerlerde devlet organları vatandaşların acil ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik olarak planlamalarını yapmakta ve sağlık ihtiyaçları için 112 Acil Yardım Hattı, güvenlik ihtiyaçları için 155 Emniyet ve 156 Jandarma çağrı hatları gelen çağrılara cevap vermektedir. Yine gıda, giyim, barınma gibi acil ihtiyaçları da İl ve İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca aynı ve nakdi yardımlar şeklinde karşılanmaktadır. Acil sağlık ihtiyaçlarına cevap vermek için ambulansların yanı sıra, kar ambulansı gibi araçlar da coğrafî ve meteorolojik şartların gerektirdiği hallerde kullanılmaktadır.*

9.15. *Örneğin Cizre'de, sokağa çıkma yasağının ilan edildiği 14.12.2015 tarihinden 03.02.2016 tarihine kadar halkımızın temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla; Kaymakamlık İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından 5.338 adet gıda kolisi, 700 adet ekmek, 90 çuval (25 kg) un, 550 adet mum, 1.339 adet 1 litrelik süt, 212 adet çocuk bezi, 83 adet çocuk maması ve çocuklar için 1.130 adet çikolata-çikolatalı gofret dağıtımı yapılmıştır. Cizre ilçe merkezinden çevre köylere geçici olarak göç eden vatandaşlarımıza da yaklaşık 1.200 koli gıda yardımı yapılmıştır.*

9.16. Benzer şekilde, Diyarbakır ilimizde de gerek sokağa çıkma yasağının bulunduğu mahallerde bulunmaya devam eden, gerekse geçici olarak bu mahalleri terk eden vatandaşlarımızın barınma, gıda, eğitim vb. temel ihtiyaçları Diyarbakır Valiliği, Sur, Kayapınar, Yenişehir ve Bağlar Kaymakamlıkları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca her türlü imkân seferber edilmek suretiyle sağlanmaktadır. Sur Kaymakamlığınca bu 6 mahallede halen ikamet eden ve bu mahalleleri terk ettiği değerlendirilen toplamda 5.000 civarındaki aileden telefon irtibatı olanlardan her biri ile düzenli aralıklarla irtibat kurulmaktadır. Ayrıca geçici olarak yerlerini terk eden ailelerin hangi adreslere yerleştiği tek tek tespit edilmekte ve bu ailelerin evine kadar her türlü nakdi ve ayni yardımlar ulaştırılmaktadır. Ayrıca talep eden sivil toplum kuruluşlarına bu adresler ve telefon irtibat numaraları iletilmektedir. Bu kapsamda Valilikler ve kaymakamlıklar ve ilgili kamu kuruluşları aracılığıyla bölgede kalmakta olan ve geçici olarak yerlerini terk eden vatandaşlarımıza her türlü maddi yardım yapılmaktadır. Örneğin Diyarbakır ilinde 11.000 adet ekmek dağıtılmış, 12.000 adet 28 kg'lık gıda paketi verilmiş, bölgeden ayrılmak zorunda kalan 4.677 aileye 7.921.462 TL nakdi yardım verilmiş, bölgede bulunan 1.138 esnafa 3.264.000 TL nakdi yardım yapılmış, kalacak yeri olmayan 709 kişi Sur Kaymakamlığınca otellerde misafir edilerek her türlü temel ihtiyaçları ücretsiz karşılanmıştır. Söz konusu yardımlar yapılmaya devam etmektedir. Konu ile ilgili olarak vatandaşlarımızın mağdur olmaması için Valilikler ve Kaymakamlıklar bünyesinde Kriz Merkezi oluşturulmuş ve bu merkezce her türlü ihtiyaç anında karşılanmaya çalışılmaktadır.

9.17. Sokağa çıkma yasağı ilan edilen mahallelerdeki vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılamak için 112 Acil Yardım Hattı ve 155 Polis İmdat Hattı aktif olarak çalışmakta; vatandaşlarımız bu hatlara her türlü ihtiyaçlarını bildirebilmekte ve bölgede bulunan vatandaşlarımızın sağlık hizmetleri ile temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirler alınmaktadır. Operasyonların başladığı günden beri bölgede bulunan vatandaşlarımızın acil sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesi için bölgede belli noktalarda 24 saat esasına göre hazır bulunmaktadır. Bu çerçevede, örneğin Sur ilçesinin sokağa çıkma yasağı uygulanan mahallelerinde ambulans ekiplerimizce 21.02.2015 tarihi itibarıyla 678 medikal, 518 travma vakası olmak üzere toplam 1.196 vakaya müdahale edilmiş olup, ilgili sağlık kuruluşlarınca tedavileri sağlanmıştır. 112 Acil Servis Merkezimize yapılan ambulans taleplerinde öncelikle olay yeri güvenliği için emniyet birimlerinden bilgi alınarak yönlendirme yapılmaktadır. Bununla birlikte güvenlik teyidi alınmasına rağmen bazı vakalarda ambulans ekiplerimize yönelik saldırılar olmuş, ambulanslarımıza mermi isabet etmiştir.

9.18. Ayrıca bu yörelerde, su ve elektrik hizmetlerinde genel olarak herhangi bir kesinti söz konusu olmamakla beraber, bölücü terör örgütü mensuplarınca döşenen patlayıcı ve tuzaklamaların etkisiz hale getirilmesi sırasında elektrik ve su hatları zaman zaman zarar görmekte ve bu sebeple kesintiler meydana gelmekte olup bu kesintilerin giderilmesi için ilgili ekipler süratle görevlendirilmektedir.

9.19. Bilindiği üzere terör eylemleri ya da terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan gerçek ve tüzel kişilerin bu zararlarının karşılanması amacıyla; 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun 27.07.2004 tarihli ve 25535 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Vatandaşlarımızın terörden doğan zararları bu kanun ile getirilen bu mekanizma kapsamında il

ve ilçe zarar tespit komisyonları tarafından tespit edilmekte; ardından vatandaşlarımızın zararları karşılanmaktadır. Bu mekanizma, düzenli ve yerleşik, bir idari mekanizmadır. Bu uygulama kapsamında yapılan tüm iş ve işlemlere karşı yargı yolu da açıktır. AİHM de 5233 sayılı Kanun ile oluşturulan bu iç hukuk yolunun, etkili bir iç hukuk yolu olduğuna hükmetmiştir.

9.20. Kanunun uygulanmasına yönelik olarak, 2014 yılında 101.753.990 TL, 2015 yılında ise 100.000.000 TL terörden zarar gören vatandaşlarımıza bu mekanizmanın işletilmesi yöntemiyle ödenmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği 2004 yılından 2015 yılı sonuna kadar bu kanun kapsamında vatandaşlarımızın terörden doğan zararlarının karşılanması amacıyla ödenen tutar 3.438.785.486 TL'dir.", şeklindedir.

10. İçişleri Bakanlığı bahse konu cevabi yazı ekinde ayrıca, Anayasa Mahkemesinin 29/2/2016 tarihli ve 2016/3745 ve 2016/3646 sayılı tedbir ara kararları ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu hakkında verilmiş kararlarına ilişkin Türk hükümetine ilettiği mektupların birer suretini göndermiştir.

11. İçişleri Bakanlığının/2016 tarihli ve sayılı cevabi yazısında, 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkında Kanun ve bu Kanuna istinaden kabul edilen Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkında Yönetmelik hükümleri kapsamında yürütülen çalışmalara ait istatistiki veriler Kurumumuza iletilmiş olup, bu kapsamda oluşturulan Zarar Tespit Komisyonlarından 54 tanesinin çalışmalarını tamamladığı; 31 tanesinin halen çalışmalarını sürdürdüğü; 5233 sayılı mezkur Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren anılan Zarar Tespit Komisyonlarına toplam 369.255 başvurunun yapıldığı, bu başvurulardan 345.260 adedinin sonuçlandırıldığı, bunlardan 184.327 adedinde tazminat ödenmesine karar verildiği, 160.933 adedinin ise reddedildiği; bugün itibari ile Komisyonlarca olumlu sonuçlandırılan ve sulhname imzalanan vatandaşlarımıza 3.438.785.486 TL'nin ödendiği belirtilmiştir.

12. Şikâyet başvurusuna konu iddialar hakkında bilgi-belge talebimize istinaden Adalet Bakanlığının/2016 tarihli ve ..-.... sayılı yazısında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde uygulanan sokağa çıkma yasağı ve yürütülen operasyonlar nedeniyle AİHM'ye çok sayıda tedbir talepli başvuruda bulunduğu, fakat bugün itibarıyla AİHM tarafından ülkemiz aleyhine verilmiş bir tedbir kararının bulunmadığı kaydedilmiştir. Bakanlık ayrıca tedbir talepli olarak AİHM'ye yapılan başvuruların listesi ile başvurularla ilgili olarak verilmiş kararların gayri resmi Türkçe tercümelerini ve benzer nitelikli olmaları nedeni ile tercüme edilmeyenlerin İngilizce orijinal metinlerini Kurumumuza iletmiştir.

13./2016 tarihli ve ve sayılı yazılarımızla, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı ve Adalet Bakanlığından, şikâyet başvurusuna konu iddialar hakkında şikâyet başvuruçularının Anayasa Mahkemesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvurularının olup olmadığı; halihazırda Mahkemelerine somut olayımıza ilişkin tedbir talepli kaç adet bireysel başvuru olduğu; bunlardan kaç adeti için tedbir kararı verildiği ve halihazırda uygulanmakta olan tedbir kararının bulunup bulunmadığı sorulmuştur.

13.1. Anayasa Mahkemesi Başkanlığının/2016 tarihli ve 2016/... muhabere sayılı cevabi yazısı ve eklerinin incelenmesinden: Şikâyetçilerden .. tarafından Mahkemelerine yapılan

başvurular bulunmakta ise de yazımıza konu içerikle ilgili olarak herhangi bir başvurunun bulunmadığı; şikâyetçilerden .. ve .. tarafından da Mahkemelerine yapılan herhangi bir başvuru bulunmadığı belirtilmiştir. Yazıda ayrıca sokağa çıkma yasağı kapsamında 16 adet bireysel başvuruda bulunduğu, tedbir talebinin kabulüne karar verilen bir dosya olmadığı belirtilmiştir.

13.2. Adalet Bakanlığının/2016 tarihli cevabi yazısında, şikâyet başvuru haklarında Hükümetimize tebliğ edilmiş bir başvuru bulunmadığı belirtilmiş ve AİHM'ye yapılan tedbir başvurularını gösterir tablonun incelenmesinden, 32 adet tedbir talepli başvurunun olduğu; bunlardan 26'sının reddedildiği; 5'inin kabul edildiği (4'ünün ölüm, 1'inin hastaneye sevk nedeniyle kaldırıldığı); 1'i hakkında henüz karar verilmediği tespit edilmiştir.

14. Şikâyet başvurularının çözümü için İçişleri Bakanlığını muhatap/2016 tarihli ve sayılı bilgi-belge talebimize istinaden Bakanlığın/2016 tarihli ve sayılı cevabi yazısı ve ekinde yer alan belgelerde 20/7/2015-19/5/2016 tarihleri arasında:

14.1. 142 polis, 154 asker ve 4 geçici köy korucusunun şehit olduğu; 1159 polis, 1044 asker ve 27 geçici köy korucusunun yaralandığı; teröristlerin açtığı ateş sonucu 60 vatandaşın hayatını kaybettiği, 29 vatandaşın ölüm sebebinin belli olmadığı, 8 vatandaşın ise çatışma arasında kalarak hayatını kaybettiği; 1123 vatandaşın ise yaralandığı;

14.2. 186 adet ağır silah (uçaksavar, havan, roketatar, makineli tüfek); 1136 adet uzun namlulu silah; 1195 adet el bombası; 4766 adet el yapımı patlayıcı (EYP), 486 adet tabanca, 4146 adet molotof, 1185 adet av tüfeği, 272.102 adet merminin ele geçirildiği, belirtilmiştir.

14.3. Yazı ekinde ayrıca, ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde terör örgütleri tarafından hazırlanan patlayıcı düzenekler, bombalar, hendekler, barikatlar ile eğitim kurumları, ibadet yerleri, kamu binaları ile özel konutlara gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu meydana gelen yıkımı/tahribatı gösterir renkli ve notlu görseller gönderilmiştir.

C. Olaylar

15. 10/10/2013 tarihli ve 2013/5428 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla iç hukukumuzda terör örgütleri yaptırımlar listesine alınan DEAŞ (Irak-Şam İslam Devleti) 2014 yılının Eylül ayında Suriye'nin kuzeyinde Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Kobani'yi kuşatmış, bu kuşatmaya istinaden Halkların Demokratik Partisi/HDP'nin üst düzey yetkililerinin beyanatlarıyla 6/10/2014'te Kobani halkıyla dayanışma adı altında "sokağa çıkma çağrısında" bulunulmuş, sokaklara çıkan gruplar okul ve hastaneler de dâhil olmak üzere kamu binalarına, toplu ulaşım araçlarına, ev ve işyerlerine saldırılar düzenlemiş, birçok şehri savaş alanına çevirerek sivilleri hedef almış, artan şiddet olayları sonucunda 50 kişi yaşamını yitirmiştir.

16. Kamuoyunda 6-7 Ekim olayları olarak bilinen, protesto eylemleriyle başlayan şiddet olaylarının ardından Diyarbakır'ın geneli, Batman ili, Mardin'in Dargeçit, Derik, Kızıltepe, Nusaybin, Mazıdağı, Ömerli, Savur ilçeleri ile Van'ın Erciş ve Siirt'in Kurtalan ilçesinde sokağa çıkma yasakları ilan edilmiştir.

17. 19/7/2015 tarihinde Kobani'deki temaslarının ardından katıldığı bir programda yaptığı konuşmada HDP'li üst düzey bir yetkili, "Partimiz için 'sırtını terör örgütüne dayayan HDP'

diyorlar, anlamayanlara, anlamak istemeyenlere cevap veriyorum biz sırtımızı Rojava'ya, Kobani'ye, biz sırtımızı YPJ'ye, YPG'ye ve PYD'ye yaslıyoruz bunu söylemekte ve savunmakta hiçbir sakınca görmüyoruz. Sırtımızı kimlere yasladığımızı çok net söylüyoruz, bundan sonra da yaslamaya devam edeceğiz.”¹ yönünde açıklamada bulunmuştur.

18. Temmuz 2015 tarihinden itibaren terör eylemlerinde, özellikle bölücü terör örgütü PKK'nın eylemlerinde belirgin bir artış meydana gelmiş, Ağustos ayı içinde çeşitli tarihlerde ülkenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan bazı il ve ilçelerde özerklik/öz yönetim ilan edilmiş², bu kapsamda mülki amirler tarafından terör örgütünün yoğun olarak eylemde bulunduğu şikayete konu illerde belirli aralıklarla ve bir sonraki duyuruya kadar olmak üzere geçici olarak sokağa çıkma yasağı kararları alınmıştır.

19. Söz konusu özerklik ilanlarının akabinde öz yönetim kararı ile ilgili olarak HDP'li üst düzey bir yetkili "*...Halkın öz yönetiminden daha meşru bir şey olamayacağı, bunun bir siyasi irade beyanı olduğu, Türkiye'de siyasi yönetim modeli olarak özerkliği öneren bir parti oldukları...*" yönünde basına demeç vermiştir³. HDP'li bir diğer üst düzey yetkili ise, "*...Bizleri yönetmeye çalışanlara karşı bizim kendi kendimizi yönetme, şehirlerimizi ve hayatlarımızı, geleceğimizi yönetme hakkını elimize almamız gerekir..., Bugün Hakkari halkının da yaptığı budur. Bizler bu meşru hareketi bütün Türkiye'nin demokratik hareketi ve yeniden kuruluşunun temeli olarak görüyoruz.*" demek suretiyle özerklik vurgusu yapmıştır⁴.

20. Halkların Demokratik Partisi (HDP), Halkların Demokratik Kongresi (HDK) ve Demokratik Bölgeler Partisi'nin (DBP) dahil olduğu Demokratik Toplum Kongresi'nin (DTK), 26-27/12/2015 tarihlerinde Diyarbakır'da gerçekleştirilen ve özyönetim tartışmalarının yapıldığı Olağanüstü Genel Kurulu'nun açılış toplantısında konuşan HDP'li üst düzey bir yetkili, "*Öz yönetim küçümsenemez, katliama karşı hendekteki, barikattaki duruş ve kavrayıştır. Özerklik eşittir hendek barikat değil, özerklik onurlu yaşamaktır. 'Bunu aklından bile geçirenleri yok edeceğim' diyenlere hendek, barikat çok değil...Bu direniş zaferle sonuçlanacak, herkes halkın iradesine saygı duyacak. Kürtler artık kendi coğrafyasında siyasi irade olacak. Belki Kürtlerin bağımsız devleti de olacak federal devleti de, kantonları da özerk bölgeleri de...*"⁵ demiş ve toplantının sonucunda "öz yönetimle ilgili siyasi çözüm deklarasyonu" yayımlanmıştır.

21. Söz konusu Deklarasyonda, "*...İmralı'da yürütülen görüşmelerin sonlandırılarak varılan mutabakatın yok sayılması, savaş kararı alınarak gerilla alanlarına yönelik hava ve kara operasyonlarının başlatılması, halklarımızın en meşru ve demokratik taleplerinin şiddet yöntemleriyle bastırılmaya çalışılması...*" şeklinde beyan edilen hususlar gerekçe gösterilerek "*halk meclisleri*" tarafından öz yönetim kararı alındığı belirtilmiştir. Deklarasyonda ayrıca, "*...öz yönetim ilan edilen yerlerde bir yıldır "kamu güvenliği" adı altında seçilmişlere, sivil halka, siyasetçilere ve gençlere yönelik tutuklama ve infazlara yönelinmesinin öz yönetim alanlarını hendekler ve barikatlarla savunma durumunu ortaya çıkardığı...*" yönünde açıklamalarda bulunulmuştur⁶. HDP'li bir diğer üst düzey yetkili ise, DTK'nın yayımladığı deklarasyona ilişkin, "*Öz yönetim haktır. Sadece Cizre, Silopi, Nusaybin'in değil aynı zamanda İstanbul, Rize, Mersin ve Ankara'nın da hakkıdır. Bu talebi savunmaya devam edeceğiz*"⁷ demiştir. Bu açıklamalar, öncesinde ve sonrasında yapılan benzeri açıklamalar halihazırda var olan terör ve şiddet ortamını daha da tırmandırmıştır.

22. Bölgede yaşanan olayların daha iyi anlaşılması açısından şikâyet başvuru belgesinde belirtilen illerin Valiliklerine ait resmi internet sitelerinde yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılan sokağa çıkma yasağı ilanlarından bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

23. Diyarbakır Valiliği resmi internet sitesinin “Duyurular” başlığı altında: Bölücü terör örgütünün eylemleri (okul bahçesine el yapımı bomba/EYP atılması, okul duvar dibine tuzaklanmış bombanın patlaması, karayoluna yerleştirilen EYP düzeneklerinin patlaması vb.) ve terör örgütüne karşı düzenlenen operasyonlara ilişkin gün gün ayrıntılı bilgi verildiği; sokağa çıkma yasağının uygulanmaya konduğu ve kaldırıldığı tarihler hakkında vatandaşların bilgilendirildiği; terör örgütünün eylemleri nedeniyle zarara uğrayan vatandaşların başvuruları halinde uğradıkları zararların Komisyonlarca değerlendirilmesi zararlarının giderileceği yönünde bilgilendirme yapıldığı; bu kapsamda ayrılan ödenek ve zararlara karşılık yapılan ödemelere rakamsal olarak yer verildiği; sokağa çıkma yasağı kapsamında bölgede mahsur kalan vatandaşların bölgeden güvenle çıkmalarının sağlandığı yönünde açıklamalara yer verildiği tespit edilmiştir. Sokağa çıkma yasağı kapsamında çeşitli tarihlerde benzer mahiyette duyurular yapıldığı tespit edilmekle birlikte, Kaymakamlığın 11/12/2015 tarihli duyurusuna aşağıda yer verilmiştir:

23.1. Sur Kaymakamlığının açıklaması

“İlçemiz sur içi mahallelerinde silahlı terör örgütü mensuplarınca barikat kurma, hendek kazma ve bombalı tuzaklama faaliyetleri neticesinde eğitim öğretim faaliyetlerinin, sağlık hizmetlerinin, ibadethanelerde icra edilen din hizmetlerinin sunulmasında ve vatandaşlarımızın bu hizmetlere ulaşmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum nedeni ile ilçemiz merkez mahallelerinde vatandaşlarımızın günlük yaşamını normal şartlar altında sürdürmesinin zorlaştığı ve ticari hayatın aksadığı gözlemlenmiştir.

Bu bakımdan kamu düzeninin sağlanması, sokak aralarındaki barikatların kaldırılması hendeklerin kapatılması ve kurulan bombalı düzeneklerin imhası çalışmaları esnasında sivil vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğini temin etme adına ilçemiz Sur içinde bulunan toplam 15 mahallemizin 6’sında (Cevatpaşa, Fatihpaşa, Dabanoğlu, Hasırlı, Cemal Yılmaz ve Savaş) ve Gazi caddesinde 11 Aralık 2015 Cuma günü saat 16.00 itibari ile ikinci bir emre kadar Kaymakamlığımızca sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Vatandaşlarımızın söz konusu yasağa riayet etmeleri kendi can ve mal güvenliklerinin temin edilmesi adına önem arz etmektedir.”

24. Şırnak Valiliği resmi internet sitesinin “Haberler” başlığı altında, Diyarbakır Valiliğinin “Duyurular” başlığı altında yer verdiği içerikte ve kapsamda vatandaşların bilgilendirildiği anlaşılmakla birlikte, Valiliğin sokağa çıkma yasağı kapsamında 14/12/2015 tarihli açıklamasına aşağıda yer verilmiştir:

24.1. Şırnak Valiliğinin açıklaması

“İlimiz Cizre ve Silopi ilçe merkezlerinde Bölücü Terör Örgütü mensuplarının etkisiz hale getirilmesi, bölücü terör örgütü mensupları tarafından mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi ve vatandaşlarımızın can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin

sağlanması amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi gereğince 14.12.2015 günü saat: 23:00' ten itibaren sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Bölücü Terör Örgütünün vatandaşlarımızın başta yaşam hakkı olmak üzere özgürlük, güvenlik, mülkiyet gibi temel hak ve hürriyetlerini hedef alan saldırılar gerçekleştirdiği mayınlı, patlayıcı tuzaklı barikat ve hendekler yaptığı bu eylemlerle vatandaşlarımızın gündelik yaşamını sürdürmesini ve başta sağlık olmak üzere temel kamu hizmetlerinden faydalanmasını engellediği ve vatandaşlarımıza her türlü maddi ve manevi zararlar verdiği kamuoyumuzun malumlarıdır.

Cizre ve Silopi ilçe merkezlerinde vatandaşlarımızın temel hak ve hürriyetlerini kullanabileceği huzur ortamını ve kamu düzenini sağlamak amacıyla vatandaşlarımıza her türlü maddi ve manevi destek sağlanacaktır.”

25. Mardin Valiliği resmi internet sitesinin “Duyurular” başlığı altında, Diyarbakır ve Şırnak Valiliklerinin yer verdiği içerikte ve kapsamda vatandaşların bilgilendirildiği anlaşılmakla birlikte, Valiliğin sokağa çıkma yasağı kapsamında 13/11/2015 tarihli açıklamasına aşağıda yer verilmiştir:

25.1. Mardin Valiliğinin açıklaması

“Nusaybin İlçemizde artan terör olayları nedeniyle vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması, bozulan huzur ve asayiş ortamının tekrar tesis edilebilmesi için 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun ilgili hükümleri gereğince belirtilen bölgelerde (Abdulkadirpaşa Mahallesi, Fırat Mahallesi, Dicle Mahallesi, Yenişehir Mahallesi, Yenituran Mahallesi, Yeşilkent Mahallesi, Mor Yakup Mahallesi, Zeynelabidin Mahallesi, Kışla Mahallesi, 8 Mart Mahallesi, Gırnavas Mahallesi, Devrim Mahallesi, Selahaddin Eyyubi Mahallesi, İpekyolu Mahallesi ve Barış Mahallesi) sivil vatandaşların zarar görmemesi amacıyla 13 Kasım 2015 Cuma günü saat 21.00 itibari ile geçerli olmak üzere, ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Söz konusu yasağa vatandaşların uyması, kendi can ve mal güvenlikleri yönünden önem arz etmekte olup, yasağın bitim süresi ayrıca duyurulacaktır.”

26. Hakkari Valiliği resmi internet sitesinin “Haber-Arşiv” başlığı altında, Diyarbakır, Şırnak, Mardin Valiliklerinin yer verdiği içerikte ve kapsamda vatandaşların bilgilendirildiği anlaşılmakla birlikte, Valiliğin sokağa çıkma yasağı kapsamında 26/8/2015 tarihli açıklamasına aşağıda yer verilmiştir:

26.1. Hakkari Valiliğinin açıklaması

“İlimiz Yüksekova İlçesinde artan terör olayları nedeniyle vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması, bozulan huzur ve asayiş ortamının tekrar tesis edilmesi için 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi gereğince, İlimiz Yüksekova İlçe merkezinde 26 Ağustos 2015 günü saat 23.30'dan geçerli olmak üzere ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.”

27. Elazığ Valiliğinin resmi internet sitesinde yapılan inceleme sonucu Elazığ Valiliğinin 6/11/2015 tarihli Basın Duyurusuna ulaşılmıştır.

27.1. Elazığ Valiliğinin açıklaması

“Diyarbakır ili Dicle ilçesinde dağlık ve ormanlık alanda faaliyet yürüten BTÖ mensuplarına yönelik Diyarbakır ili Dicle Kuzeyi – Kurşunlu - Kırkpınar – Kayaş mahalleleri ile Görütedağı Tepe arasında kalan bölgede düzenlenen operasyon nedeniyle, operasyon icra edilen bölgelerde halkın can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi gereğince, belirtilen bölgelerde [Arıcak İlçesine bağlı olan; Bükardı ve Üçocak Beldeleri, Karakaş, Küplüce, Yoğunbilek, Ormanpınarı ve Çevrecik Köyleri ile bu Belde ve Köylere ait mahalle ve mezralarda] sivil vatandaşların zarar görmemesi amacıyla 05 Kasım 2015 Perşembe günü saat:05.45’ ten geçerli olmak üzere ilan edilen bu bölgelere giriş çıkışlar ile sokağa çıkma yasağı 06 Kasım 2015 Cuma günü saat:23.30 itibariyle kaldırılmıştır.”

28. Muş Valiliği resmi internet sitesinin “Haber-Arşiv” başlığı altında, Diyarbakır, Şırnak, Mardin, Hakkari Valiliklerinin yer verdiği içerikte ve kapsamda vatandaşların bilgilendirildiği anlaşılacakla birlikte, Valiliğin sokağa çıkma yasağı kapsamında 15/8/2015 tarihli açıklamasına aşağıda yer verilmiştir:

28.1. Muş Valiliğinin açıklaması

“15.08.2015 tarihinden itibaren, Varto ilçesi şehir merkezinde PKK terör örgütü mensupları tarafından çok sayıda mayınlama ve tuzaklama yapılmıştır. Bu tuzaklamaların imhası esnasında vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması başta olmak üzere, asayiş ve güven ortamının tekrar tesis edilmesi için, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/C maddesi gereğince, ilimiz Varto ilçesinde, 16.08.2015 günü saat 08.30 itibari ile ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.”

29. Batman Valiliği resmi internet sitesinin “Haber-Arşiv” başlığı altında (aktif olmayan link), Diyarbakır, Şırnak, Mardin, Hakkari ve Muş Valiliklerinin yer verdiği içerikte ve kapsamda vatandaşların bilgilendirildiği anlaşılacakla birlikte, Sason Kaymakamlığının sokağa çıkma yasağı kapsamında 18/9/2015 tarihli açıklamasına aşağıda yer verilmiştir:

29.1. Sason Kaymakamlığının açıklaması

"Sason ilçesi Kelhasan, Kilimli, Karameşe köyü ile Kozluk ilçesi Gümüşörgü köyü bütün mahalle ve mezralarında bölücü terör örgütü mensuplarının yakalanması, halkımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması için 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/C maddesi gereğince 18 Eylül 2015 Cuma günü saat 18.00'den geçerli olmak üzere ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.”

30. Şikâyetçiler, yukarıda bahse konu il ve ilçe merkezlerinde uygulanan sokağa çıkma yasağının hangi ulusal ve uluslararası mevzuata dayandığını sorgulayarak, bölgede yaşayan sivil halkın temel insan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve söz konusu hak ihlallerinin sona erdirilmesi ve söz konusu uygulama sebebiyle bölgede yaşayan halkın uğradığı zararların karşılanması için çözüm yollarının üretilmesi talebiyle 15/12/2015-30/12/2015 tarihleri arasında Kurumumuza başvuruda bulunmuşlardır.

D. Kamu Denetçisi Mehmet ELKATMIŞ'ın İnceleme ve Araştırma Bulguları

31. Kamu Denetçisi 6328 sayılı Kanunun “Bilgi ve belge isteme” başlıklı 18 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca, İçişleri Bakanlığını muhatap .../2015 tarihli ve sayılı; .../2016 tarihli ve ... sayılı ve .../2016 tarihli ve sayılı yazılarla bilgi-belge talep etmiş olup, Bakanlıktan alınan .../2015 tarihli ve sayılı; .../2016 tarihli ve sayılı ve .../2016 tarihli ve sayılı cevabi yazı ve içeriklerine “İdarenin şikâyete ilişkin açıklamaları” başlığı altında yer verilmiştir.

32. Kamu Denetçisi Adalet Bakanlığını muhatap .../2016 tarihli ve sayılı yazı ile terör örgütüne yönelik güvenlik güçleri tarafından yürütülen operasyonlarla bağlantılı çok sayıda ihlal iddiasının Kurumumuz yanı sıra diğer kamu kurumlarımız, ulusal mahkemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde de şikâyete konu edildiğinden bahisle, anılan iddialar kapsamında AİHM’ye iletilen başvuruların sayısını ve Mahkeme tarafından bu iddialar hakkında verilen kararların birer örneğini talep etmiştir. Bakanlıktan alınan .../2016 tarihli ve ...-.... sayılı cevabi yazı içeriğine “İdarenin şikâyete ilişkin açıklamaları” başlığı altında yer verilmiştir.

III. HUKUKİ DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

A. İlgili Mevzuat

33. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nun 3/3/1992 tarihli 1992/54 sayılı ve B.M. Genel Kurulu’nun 20/12/1993 tarihli 48/134 sayılı kararlarıyla kabul edilen “**İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması için Kurulan Ulusal Kuruluşların Statüsüne İlişkin İlkeler/Paris Prensipleri’nin Ulusal kuruluşların yetkileri ve görevlerini düzenleyen ilk bölümünün 3 üncü maddesi;**

33.1. (a) *Hükümete, parlamentoya ve diğer ilgili bütün organlara, bunların talebi üzerine veya kendi inisiyatifleriyle, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin konularda görüş bildirir, tavsiyelerde bulunur, öneriler ve raporlar sunar; ulusal kuruluşlar bunları kamuya açıklamaya karar verebilir; **ulusal kuruluşların** bu görüşleri, tavsiyeleri, önerileri ve raporlarının ilgili oldukları alanlar ve yetkili oldukları konular şunlardır:*

(i) *İnsan haklarının korunması ve yaygınlaştırılması konusundaki yasama ve yürütme hükümleri ile yargının düzenlenmesiyle ilgili hükümler; bu amaçla ilgili olarak ulusal kuruluşlar, yürürlükteki yasaları, mevzuatı ve yasa tasarıları ile yasa önerilerini incelerler ve metinlerin, insan haklarının temel ilkeleriyle uyumlu hale getirilmeleri için uygun gördükleri tavsiyeleri yaparlar; gerek gördükleri takdirde, yeni yasaların kabul edilmesini, yürürlükteki yasaların uyumlu hale getirilmesini ve idari önlemlerin alınmasını veya değiştirilmesini tavsiye ederler;*

(ii) *Uygun gördükleri insan hakları ihlalleri vakalarına el koyarlar;*

(iii) *İnsan haklarının ulusal düzeydeki genel durumu ve **daha özel sorunlar üzerine raporlar** hazırlarlar;*

(iv) *Ülkede olup biten insan hakları ihlalleri vakalarına hükümetin dikkatini çekerler, bu ihlallerin son bulması için hükümete her türlü girişimi önerirler ve gerektiği takdirde hükümetin tavır ve tepkilerine ilişkin görüş bildirirler.*

33.2. (b) Ulusal düzeyde yürürlükte olan yasaların, mevzuatın ve uygulamaların, insan haklarına ilişkin uluslararası belgeler ve mekanizmalarla uyumlu hale getirilmesini ve hayata geçirilmesini teşvik ederler ve sağlarlar;... düzenlemelerini içerir.

34. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

34.1. 3 üncü maddesi; *“Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.”*

34.2. 29 uncu maddesi; *“1. Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır. 2. Herkes haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken, başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur. 3. Bu hak ve özgürlükler hiçbir koşulda Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.”,*

34.3. 30 uncu maddesi; *“Bu bildirgenin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.”, hükmünü amirdir.*

35. BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi

35.1. “Hakları kötüye kullanma yasağı” başlıklı 5 inci maddesinin birinci fıkrası;

“1. Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü, bir Devlete, gruba veya kişiye, Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin tahribini amaçlayan bir faaliyete katılma veya tasarrufta bulunma hakkı tanıdığı veya hak ve özgürlüklerin bu Sözleşmede belirtildiğinden daha geniş ölçüde sınırlandırılmasına imkan verdiği şekilde yorumlanamaz.”,

35.2. “Yaşama Hakkı” başlıklı 6 ncı maddesinin birinci fıkrası

“1. Her insan doğuştan yaşama hakkına sahiptir. Bu hak hukuk tarafından korunur. Hiç kimse yaşama hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.”, hükmünü amirdir.

36. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

36.1. “Yaşam hakkı” başlıklı 2 nci maddesi;

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;

b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;

c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması”,

36.2. “Olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma” başlıklı 15 inci maddesi;

*“1. Savaş veya **ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf**, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla, **bu Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.***

2. Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında 2. maddeye, 3. ve 4. Maddeler (fıkra 1) ile 7. maddeye aykırı tedbirlere cevaz vermez.

*3. Aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında **Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne tam bilgi verir.** Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı ve Sözleşme hükümlerinin tekrar tamamen geçerli olduğu tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne bildirir.”,*

36.3. “Hakları kötüye kullanma yasağı” başlıklı 17 nci maddesi;

“Bu Sözleşme’deki hiçbir hüküm, bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesi veya bunların Sözleşme’de öngörülmüş olandan daha geniş ölçüde sınırlandırılmalarını amaçlayan bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkı verdiği biçiminde yorumlanamaz.”

36.4. “Haklara getirilecek kısıtlanmaların sınırlanması” başlıklı 18 nci maddesi;

“Anılan hak ve özgürlüklere bu Sözleşme hükümleri ile izin verilen kısıtlamalar öngörüldükleri amaç dışında uygulanamaz.”, hükmünü amirdir.

37. 18/10/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

37.1. “VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı” başlıklı 74 üncü maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları;

“Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.”

37.2. “V. Devletin temel amaç ve görevleri” başlıklı 5 inci maddesi;

“Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”,

37.3. “I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği” başlıklı 12 nci maddesi;

“Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”,

37.4. “II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” başlıklı 13 üncü maddesi (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.);

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”,

37.5. “III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması” başlıklı 14 üncü maddesi (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.);

“Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.”,

37.6. “IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması” başlıklı 15 inci maddesi;

“Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler (...) dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.”,

37.7. I. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlıklı 17 nci maddesi; “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

(...) (1) meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.”, hükmünü amirdir.

38. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu

38.1. “Kurumun görevi” başlıklı 5 inci maddesinin birinci fıkrası;

“Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir.”,

38.2. “Başvuru ve usulü” başlıklı 17 nci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrası;

“(3) Yapılan başvurulardan;

...

b) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olanlar,

...

incelenmez.”

(4) Kuruma başvuruda bulunulabilmesi için, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gereklidir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular ilgili kuruma gönderilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, idari başvuru yolları tüketilmese dahi başvuruları kabul edebilir.” , hükmünü amirdir.

39. 10/6/1949 tarihli 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu

39.1. 11 nci maddesinin (C) bendi;

“İl sınırları içinde **huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir.**

Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır.”,

39.2. 32 nci maddesinin (Ç) bendi;

“İlçe sınırları içinde **huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindedir.** Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır.

Bu hususta alınan ve ilan edilen karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır.”,

39.3. 66 ncı maddesinin birinci fıkrasına 27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunla eklenen cümle; “... - Ancak, kamu düzenini ve güvenliğini veya kişilerin can ve mal emniyetini tehlikeye düşürecek toplumsal olayların baş göstermesi hâlinde vali tarafından kamu düzenini sağlamak amacıyla alınan ve usulüne göre ilan olunan karar ve tedbirlere aykırı davranışlar, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.” , hükmünü amirdir.

40. 4/12/2004 tarihli 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Gözetim” başlıklı 91 inci maddesinin dördüncü fıkrası;

“(Ek: 27/3/2015-6638/13 md.) Suçüstü hâlleriyle sınırlı olmak kaydıyla; kişi hakkında aşağıdaki bentlerde belirtilen suçlarda mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirleri tarafından **yirmi dört saate kadar**, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek **toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda kırk sekiz saate kadar gözaltına alınma kararı verilebilir....**

...

e) 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak ilan edilen **sokağa çıkma yasağını ihlal etme.**

...”, hükmünü içerir.

41. 28/3/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

41.1. “Şikâyet hakkı” başlıklı 7 nci maddesi;

“İdarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına karşı, Kanun ve bu Yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde menfaati ihlal edilen gerçek ve tüzel kişiler Kuruma şikâyet başvurusunda bulunabilir. Ancak, şikâyetin insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik olması hâlinde menfaat ihlali aranmaz.”,

41.2. “İnceleme ve araştırma usulü” başlıklı 22 nci maddesinin dördüncü fıkrası;

“Şikâyet konusunun insan haklarına, temel hak ve özgürlüklere, kadın ve çocuk haklarına ilişkin olması halinde yerinde inceleme ve araştırma yapılabilir...” , hükmünü amirdir.

B. Şikâyet Konusuna İlişkin Uygulamalar

42. Adalet Bakanlığı tarafından bilgi-belge talebimize istinaden gönderilen 03/03/2016 ve 14/4/2016 tarihli cevabi yazıların ekinde yer alan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanan sokağa çıkma yasağı ve yürütülen operasyonlar nedeniyle AİHM’ye yapılan tedbir talepli başvurulara ilişkin verilen kararların incelenmesi sonucunda aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

42.1. Türkiye’nin güneydoğusundaki bazı yerleşim birimlerinde Ağustos 2015’ten itibaren Vali ve Kaymakamlar tarafından uygulanan sokağa çıkma yasağı ile bağlantılı olarak geçici tedbirlerin gerekliliğinin Türk Hükümetine bildirilmesi talebiyle, Aralık 2015 tarihinden itibaren çok sayıda başvurunun iletildiği;

42.2. 14/4/2016 tarihli idarenin bahse konu yazısı itibarıyla, 32 adet tedbir talepli başvurunun olduğu, bunlardan 26’sının reddedildiği, 5’inin kabul edildiği (4’ünün ölüm, 1’inin hastaneye sevk nedeniyle kaldırıldığı) 1’i hakkında henüz karar verilmediği;

42.3. AİHM’nin, geçici tedbir alınması ve Türk Hükümetine bildirilmesi talepleri konusunda verdiği ara ret kararlarında, bölgedeki durumun ciddiyetinin aşikar olduğuna vurgu yaptığı; başvuruların ulusal yargı makamlarının hiçbir incelemesine tabi tutulmaksızın

iletilmesi nedeni ile bilgi eksikliği ve olayların aslını öğrenmedeki güçlüğü Mahkemenin görevini yapmasını engellediği; **Mahkemece, ikincillik ilkesine uygun olarak, ulusal mahkemelerin bu tür acil durumları ele almada daha iyi bir konumda olduğu; başvurucuların, yaşamları gerçek ve yakın bir tehdit altında olan kişilere koruma sağlanması için ulusal ve yerel makamlarla doğrudan iletişime geçme imkanlarının olduğu; bu bağlamda başvurularını doğrudan acil servislerle irtibat kurmaya teşvik ederek başvuruların acil servislere, sağlık durumları ve buldukları konum hakkında doğru ve geçerli bilgiler vermeleri gerektiği hususlarına dikkat çektiği;**

42.4. Mahkeme tarafından ayrıca, “...Bölgedeki aşikar olan vahim durum dikkate alındığında, ... vücut bütünlükleri bakımından korumasız durumda olan başvuruların talep etmeleri halinde gerekli bakıma, yardıma erişebilmelerini sağlamak üzere tüm makul adımların hükümet tarafından atılacağına” **güvenildiği;** hususlarına değinildiği anlaşılmıştır.

43. Anayasa Mahkemesi tarafından, bölgede yaşanan terör olayları üzerine güvenlik kuvvetlerince gerçekleştirilen operasyonlar ve sokağa çıkma yasağı uygulamaları konusunda iletilen bireysel başvurular (bkz.p.13.1) kapsamında, tedbire ilişkin ara kararların⁸ incelenmesi sonucunda aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

43.1. Anayasa Mahkemesine iletilen bireysel başvurularda, **Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunan bazı il ve ilçelerde mülki amirler tarafından alınan sokağa çıkma yasağı kararlarının, bölgede yaşayan halkın Anayasa ile güvence altına alınan yaşama, kötü muamele yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği ve korunması, eğitim, sağlık vb. haklarını ihlal ettiğinden bahisle, sokağa çıkma yasağı kararı alınmasının ve uygulanmasının engellenmesi hususunda tedbir kararı verilmesi talep edilmiş olup, Mahkeme tarafından söz konusu tedbir taleplerinin tamamı reddedilmiştir.**

43.2. Mahkeme başvurularda, Valilik ve Kaymakamlıklar tarafından alınan sokağa çıkma yasağının kanuni dayanakları olarak 10/6/1949 tarihli 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11 inci maddesinin (C) bendi ile 32 nci maddesinin (Ç) bendine atıfta bulunmuştur.

43.3. Mahkeme, mülki amirler tarafından 5442 sayılı Kanunun ilgili maddeleri uyarınca, “sokağa çıkma yasağı” kararları alındığını; bu kararlara gerekçe olarak terör örgütü mensuplarının yakalanması, terör olayları nedeniyle halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması, sokak aralarındaki barikatların kaldırılması, hendeklerin kapatılması ve kurulan bombalı düzeneklerin imhası çalışmaları esnasında sivil vatandaşların can ve mal güvenliğinin temin edilmesinin gösterildiğini belirterek; mülki amirlerin bu gerekçelerle kamu düzenini, halkın can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla sokağa çıkma yasağı ilan etmesinin temelsiz olduğunun söylenemeyeceğini vurgulamış, başvurucuların yaşamlarına, maddi ve manevi bütünlüklerine yönelik derhal tedbir kararı verilmesini gerektiren ciddi bir tehlike bulunduğu dosyası kapsamındaki mevcut bilgi ve belgelerden anlayamadığı gerekçesiyle koşulları oluşmayan tedbir taleplerini reddetmiştir (*Mehmet Girasun ve Ömer Elçi (TAK), B. No:2015/15266, 11/9/2015, pr.14, Meral Danış Beştaş (TAK), B. No: 2015/19545, 22/12/2015, pr.16*).

43.4. Mahkeme, yukarıda bahse konu 11/9/2015 ve 21/12/2015 tarihli kararlarında vurguladığı hususlara sonraki tarihli başvurularda da değinmiş ve somut olayları kendi koşullarında değerlendirdikten sonra, başvuruçuların sokağa çıkma yasaklarına ilişkin genel nitelikteki tedbir talepleri hakkında önceki tarihli kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığını belirterek talepleri reddetmiştir.

C. Kamu Denetçisi Mehmet ELKATMIŞ'ın Kamu Başdenetçisi'ne Önerisi

44. Kamu Denetçisi önerisinde özetle, *“ülkemin maruz kaldığı terör nedeni ile çok sayıda il ve ilçe merkezinde başvurduğu tedbirlerden olan “sokağa çıkma yasağı ilan eden” valilik ve kaymakamlık işlemlerinin, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa istinaden, 2709 sayılı Anayasanın 13 üncü maddesi hükmü uyarınca başvuruçuların tedbir niteliğinde bir işlem olduğu ve bu işlemlerin hukuka uygun olduğunu”* tespit ederek şikâyet başvuruçularının reddini önermiştir.

D. Hukuka ve Hakkaniyete Uygunluk Yönünden Değerlendirme

45. Şikâyet başvuruçuları 6-8 numaralı paragraflarda yer verildiği üzere, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki bazı il ve ilçe merkezlerinde uygulanan sokağa çıkma yasağının hangi ulusal ve uluslararası mevzuata dayandığını sorgulayarak, sokağa çıkma yasağı nedeniyle bölgede yaşayan sivil halkın temel insan haklarının ihlal edildiğini iddia ve şikâyet etmişler; hak ihlallerinin sona erdirilmesi ve söz konusu uygulama sebebiyle bölgede yaşayan halkın uğradığı zararların karşılanması için çözüm yollarının üretilmesini Kurumumuzdan talep etmişlerdir

46. Başvuruya konu somut olayımızda temel sorun, silahlı çatışmaların yaşandığı, terör örgütü mensubu özel eğitim almış keskin nişancıların, bombalı tuzakların, barikatların, hendeklerin (bkz. karara ekli görseller 1-15) bulunduğu bir bölgede mülki amirlerce alınan sokağa çıkma yasağı kararlarının,

1. Hukuki dayanağının olup olmadığı;

2. Özgürlükler ve güvenlik dengesinde gerekli olup olmadığı;

3. Kamu yararı, kamu güvenliği ve düzeni lehine, bireysel hak ve özgürlüklerden yararlanma noktasında dengenin orantısız bir şekilde birey aleyhine bozulup bozulmadığı; hususlarının tespitinde dğümlenmektedir.

47. Söz konusu uyuşmazlığa ilişkin değerlendirmeyi yapmadan önce, ulusal ve uluslararası alanda önemli bir sorun haline gelen, hukuk devleti esasına dayalı toplumlar için en büyük tehlikeyi oluşturan, kişilerin hak ve özgürlüklerinden tam olarak faydalanmalarını engelleyen, halkın korku ve paniğe kapılmasına, toplumdaki siyasi, sosyal ve ekonomik yapıların büyük ölçüde zarar görmesine sebebiyet veren **“terör” ve “terörizm”** olgusuna, ulusal ve uluslararası metinler nezdinde değinilecek; ülkemizin yaşadığı terör sorunu yüksek mahkeme içtihatları ile tanımlanmaya çalışılacak; on yıllardır yaşanan terör sorununda gelinen aşama ve Devletin bu süreçte terör sorunu ile mücadele yöntemi Avrupa Birliği ilerleme raporları nezdinde ortaya konulduktan sonra, idarenin şikâyete konu işleminin başta Anayasa olmak üzere ulusal ve

uluslararası mevzuata, içtihatı, insan haklarına ve iyi yönetim ilkelerine uygun olup olmadığı tartışılacaktır.

48. Terör kelimesi Latince “*terrere*”; “korku” anlamına gelen kelimedenden türetilmiş olup, Türk Dil Kurumunun batı kökenli kelimeler sözlüğünde, “*Yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş*” olarak tanımlanmıştır. Aynı sözlük terörizm kavramını, “*Siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka veya bireylere karşı şiddet eylemlerine başvurma*” olarak tanımlamıştır.

49. Terör ve terörizmin birbirinden farklı çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Terör olgusunun siyasal, sosyolojik, ekonomik, yasal, felsefi, etiksel ve uluslararası boyutlara sahip karmaşık ve subjektif niteliği, terör kavramı üzerinde ülkelerin, uluslararası kuruluşların, bu konu üzerine çalışan uzmanların **ortak bir tanımda uzlaşmasını mümkün kılmamaktadır**⁹. Örneğin, 1936-1981 yılları arasında 109 değişik terör tanımının yapılmış olması, uluslararası toplumun terör anlayışındaki farklılığın en bariz göstergesidir. Bununla birlikte, söz konusu tanımlar üzerine yapılan bir araştırmada, 109 tanımda ortak 22 unsur tespit edilmiştir. Bunlardan en önemlileri ve sıklık dereceleri şunlardır: cebir ve şiddet eylemi (%83,5), siyasi olma (%65), korku, terör vurgusu (%51), tehdit (%47), ruhsal etki ve planlı tepki (%41,5), kurban ve hedef kitle farklılaştırılması (%37,5), amaçlı, planlı ve sistematik organize bir eylem (%32), vuruşma yöntemi, strateji, taktik (%30,5) vb.dir¹⁰.

50. Buradaki somut verilerden hareketle terörün tanımında genel ve ortak unsurlar olarak; kişi ya da kişilere cebir ve şiddet kullanılması veya cebir ve şiddetin kullanılacağına dair yakın bir tehdidin olması, siyasi bir maksada dayanma, eylemde süreklilik ve sistematik (planlı) hareket etme, toplumu korkutup, sindirme ve yıldırma ile kişilere zarar verme öğeleri sayılabilir¹¹.

51. Avrupa planında en geniş bölgesel hükümetlerarası örgüt olan, hukuk devletinin, çoğulcu demokrasinin ve temel değerler olarak benimsediği insan haklarının korunması için çaba gösteren **Avrupa Konseyi (AK)**¹² ile uluslararası barış ve güvenliği korumak, uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, insani sorunların çözümünde işbirliği yapmak ve temel insan hak ve özgürlüklerine karşı saygıyı teşvik etmek amacıyla kurulan **Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde imzalanan uluslararası sözleşmeler incelendiğinde ise, terör ile ilgili bir tanıma yer verilmediği, sadece “terör eylemleri” olarak nitelendirilebilecek suçlara ilişkin ayrıntılı bir liste yapılma yoluna gidildiği görülmektedir**¹³.

52. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi özelinde konu ele alındığında ise, Sözleşmenin terörizmi tanımlamadığı; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin de kararlarında terörizmi tanımlama çabası içinde olmadığı; Mahkemenin terörle mücadele ile bağlantılı somut problemleri, önüne getirilen davalarda, demokrasinin ve kurumlarının korunması konusunda genel kamu yararı ile bireyin haklarının korunması konusundaki genel kamu yararı arasındaki dengeyi gözeterek ele alıp değerlendirdiği görülmektedir¹⁴.

53. Bilindiği üzere, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen İkiz Kulelere yönelik saldırılar, terörizm tehdidinin belirli bir bölgeyle ya da belirli devletle sınırlı olmadığını, dünya çapında etki ve sonuçlar doğurabilecek küresel bir tehdit niteliği kazandığını

ortaya koymuş ve terörizm ülkeler nezdinde birincil siyasi mesele haline gelmiştir. Bu olayın hemen ertesinde, **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi** tarafından 12 Eylül 2001 tarihinde “Uluslararası Terörizmle Mücadele Deklarasyonu” yayımlanmış, ardından 27 Aralık 2001 tarihli “Terörle Mücadelede Özel Tedbirler Hakkındaki Ortak Tavır Belgesi” ve 11 Temmuz 2002 tarihli “İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler” başlıklı tavsiye kararı kabul edilmiştir.

54. 27 Aralık 2001 tarihli “Terörle Mücadelede Özel Tedbirler Hakkındaki Ortak Tavır Belgesi”nin 1. maddesinde, ‘terör eylemi’: “...özellikleri ve bağlamı çerçevesinde bir ülkeye ya da uluslararası kuruluşu ciddi olarak zarar verebilecek, (i) bir halkı ciddi olarak korkutmak, ya da; (ii) bir hükümeti ya da uluslararası bir kuruluşu herhangi bir fiili gerçekleştirmeye ya da bu fiilden kaçınmaya aşırı derecede zorlamak, ya da; (iii) bir ülkenin ya da uluslararası bir kuruluşun temel siyasî, anayasal, ekonomik ya da toplumsal kurumlarını ciddi olarak istikrarsızlaştırmak ya da yıkmak amacıyla işlenmesi halinde ulusal kanunlara göre bir suç olarak tanımlanmış olan kasıtlı fiiller...” olarak tanımlanmış ve **bu fiiller tek tek sayılma yoluna gidilmiştir**¹⁵.

55. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin “İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler” başlıklı tavsiye kararı, devletlerin terörizmle mücadelede uymaları gereken ilkeleri ortaya koyması açısından bir rehber niteliğindedir¹⁶:

55.1. Söz konusu Kararın dibacesinde, “...terörün insan haklarını ciddi bir şekilde tehlikeye attığı; demokrasiyi tehdit ettiği; özellikle meşru bir şekilde kurulmuş hükümetleri istikrarsızlığa uğratmayı ve çoğulcu sivil toplumu yıkmayı amaçladığı; bir terör eyleminin hiçbir zaman, insan haklarını ve insan haklarının istismarına karşı hiçbir koruma olmadığı gerekçesini öne sürerek mazur görülemeyeceği ya da haklı bulunamayacağı; Devletlerin aslı görevinin halklarını olası terör eylemlerine karşı korumak olduğu...” vurgulanmış;

55.2. 1 inci maddesinde, “...Devletlerin, yetki alanları dahilinde bulunan herkesin temel haklarını, özellikle de yaşama hakkını terör eylemlerine karşı korumaya yönelik olarak tedbir almakla yükümlü oldukları, bu müspet yükümlülüğün Devletin bu ilkeler uyarınca terörle mücadelesini tamamen haklı kıldığı...” belirtilmiş;

55.3. 3 üncü maddesinde, “...Devletlerin terörle mücadele amacıyla aldıkları tüm tedbirlerin hukuka uygun olması gerektiği, alınan herhangi bir tedbirin insan haklarını kısıtlaması halinde, bu kısıtlamaların mümkün olduğunca açık bir şekilde ifade edilmesi, gerekli olması ve güdülen amaçla orantılı olması gerektiği...” hüküm altına alınmıştır.

56. Ulusal mevzuatımıza bakıldığında ise terör tanımının, 12/4/1991 tarihli ve “3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu”nun ‘Terör tanımı’ başlıklı birinci maddesinde; “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler” olarak tanımlandığı görülmektedir.

57. Coğrafi konumu itibarıyla terörizme hedef olan Türkiye otuz yılı aşkın bir süredir terör sorunu ile karşı karşıyadır. Geniş bir jeopolitiği ilgilendiren, uluslararası bağları olan ve hiçbir kural tanımaksızın faaliyet gösteren terör sorunu ile mücadelede Türkiye, sadece iç dinamikleri değil aynı zamanda bölgesel ve küresel düzeyde, çok fazla sayıda ve çeşitlilikte dinamiği de dikkate almak ve yönetmek zorundadır. Nitekim İrlanda ve İspanya gibi ülkelerin yaşadıkları deneyimler ile karşılaştırıldığında, uluslararası aktörlerin çokluğu itibarıyla Türkiye'nin ki kadar karmaşık bir örnek olmadığını da söylemek mümkündür¹⁷.

58. Ülkemizin terör ile mücadelesinde içinde bulunduğu durumun vahametini göstermesi açısından Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 2013 yılında yayımlanan bir rapordan alınan veriler incelendiğinde¹⁸, toplam şehit sayısının 7.918, ölen terör örgütü mensubu sayısının 22.101 ve sivil can kaybı sayısının ise 5.557 olduğu; yaşamını kaybeden kişi sayısının 35.576'ya ulaştığı; bu rakamlara örgüt içi infazların, terör örgütleri tarafından öldürülen diğer terör örgütü mensubu sayılarının ve faili meçhullerin dahil olmadığı görülmektedir. 2013 yılından günümüze bu rakamlarda radikal bir artış olduğu hususu da herkesçe bilinen bir gerçektir.

59. Yakın dönem siyasi tarihimiz açısından konuyu mercek altına aldığımızda devletin siyasi, ideolojik, dini, etnik vb. temelde kurulmuş, örgütlenme türü, strateji, taktik, eylem tipi ve söylemleri birbirine göre farklılık gösteren çok sayıda terör örgütü ile mücadele etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Türkiye bu bağlamda, etnik bölücü PKK'dan aşırı solcu terör örgütü DHKP-C'ye, El Kaide ve DEAŞ gibi dini istismar eden terör örgütlerinden "17 Kasım" ve ASALA gibi terör örgütlerine kadar, terörizmin farklı biçimleriyle yıllardır mücadele etmekte olup¹⁹, bu mücadelenin özellikle PKK odağında yoğunlaştığını söylemek mümkündür. **Bu aşamada somut olayımız açısından, şikâyete konu bölgelerde mülki amirler tarafından sokağa çıkma yasağı kararı alınmasına gerekçe gösterilen PKK terör örgütünün kuruluş süreci, amaç ve eylemlerine yüksek mahkeme kararları nezdinde kısaca aşağıda yer verilmiştir.**

59.1. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 10.12.1990 günlü ve E.1990/9-301, K.1990/329 sayılı kararında;

"...T.C. Devleti'nin hakimiyeti altında bulunan ve 19 ili kapsayan bölgeyi, silahlı devrim yoluyla, Devlet İdaresinden ayırarak, üzerinde Marksist - Leninist ideolojiye dayalı bir Kürt devleti kurmak amacıyla oluşturulan PKK adlı illegal örgüt..."

....sanık, Türkiye topraklarının bir kısmı üzerinde Marksist - Leninist İdeolojiye dayalı, bağımsız bir Kürt Devleti kurmak ve bu amaca ulaşmak için, öncelikle, ülke topraklarının bir kısmında, yoğun bir şekilde ayrı bir Kürt ırkı bulunduğu ve bunların egemen Türk Devleti tarafından sömürüldüğü hususunda inandırdıkları kişileri örgütleyerek, bu amaca yönelik eylemlere itmek suretiyle, ayaklanma hareketi başlatan illegal PKK Örgütü'nün SİLAHLI MİLİTANIDIR...",

demek suretiyle PKK terör örgütünü, amacı Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerini büyük ölçüde içine alacak şekilde Marksist-Leninist ideolojiye dayalı, amacı bağımsız bir Kürt devleti kurmak olan silahlı bir illegal örgüt olarak tanımlamıştır.

59.2. Abdullah Öcalan hakkında verilen mahkumiyet kararını onayan Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 22.11.1999 günlü, E.1999/1296 ve K.1999/3623 sayılı kararında;

“Kürtlerin ayrı bir ulus olduğunu, sömürge halinde yaşadıkları için bağımsız bir örgütlenmeye haklarının olduğunu savunan Abdullah Öcalan ve arkadaşları, bu doğrultuda sürdürdükleri faaliyet alanını 1976 yılında Ankara-Dikmen toplantısından sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine taşımışlardır.

12 Eylül 1980 hareketini takip eden günlerde, Suriye üzerinden Lübnan'daki Filistin kamplarına ulaşan PKK grubu, Suriye ve Lübnan'da askeri ve siyasi eğitim çalışması ve propaganda ile örgütlenme faaliyetlerini sürdürmüş, Avrupa'da çeşitli sosyal-kültürel amaçlı dernekler oluşturarak ismini duyurmaya başlamıştır. Aynı tarihlerde Türkiye'den kaçarak Suriye'nin Şam şehrine yerleşen Abdullah Öcalan PKK örgütünü buradan yönlendirmeye başlamıştır.

Bu dönemde PKK, Irak Kürdistan Demokrat Partisi ile ilişkiye geçmiş, bunun akabinde Suriye'de bulunan PKK mensuplarından bir kısmının Irak Kürdistan Demokrat Partisinin kontrolündeki Kuzey Irak'ta üslendirilmesi için anlaşmaya varılmış ve sonra birçok PKK elemanı gruplar halinde bölgeye aktarılmıştır.

...15 Ağustos 1984'te Eruh-Şemdinli ilçelerine yönelik saldırılar ile terör eylemlerine fiilen başlamıştır.

1986 ila 1990 yılları silahlı eylemlerin turmandırıldığı, kitle katliamlarının yaygınlaştığı yıllar olmuştur....

Örgüt,...2000 yılına kadar bölgede bağımsız bir Kürdistan Devleti Kurmak için genel ayaklanmaların başlatılması kararını almıştır. Bu karar doğrultusunda Cizre-Nusaybin ve Silopi'de kitle olayları patlak vermiştir.

Ağustos 1990 tarihinde meydana gelen Körfez Savaşı sonrasında Kuzey Irak'ta meydana gelen otorite boşluğundan yararlanarak, bu bölgede yerleşime ağırlık vererek eylemlerini yoğunlaştıran örgüt, 24 Mayıs 1993 tarihinde Bingöl-Elazığ karayolu üzerinde gerçekleştirdiği yol kesme eylemi ile yeniden silahlı eylemlerine başlamış, özellikle Güneydoğu yöresine basın kuruluşlarının girmesine engel olma, okul yakma ve öğretmenleri öldürme eylemleri ile bölgede devleti işlemez hale getirmeyi amaçlamıştır.

Örgütün 1994 yılı içinde eylemlerini metropol kentlere ve turistik yörelere kaydırıldığı, ... anlaşılmıştır.

PKK örgütünün amacı; Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgemizdeki toprakları Türkiye'den ayırarak Marksist-Leninist ideolojiye dayalı bağımsız bir Kürdistan devleti kurmak olduğundan, bunun gerçekleşmesi için uzun süreli bir halk savaşı stratejisi ile silahlı propagandayı benimsemiştir. Öncelikle halkı örgütleyerek silahlanmayı ve uzun sürecek bir gerilla savaşıyla nihai gayerine erişmeyi amaçlamaktadır.

PKK'nın gerçekleştirdiği ve sanığın da sorumluluğunu kabul ettiği eylemlerin her birinin, ulusal ve uluslararası hukuk literatüründe kabul edildiği üzere; doğrudan doğruya masum insanları

hedef alan, kitleleri korkutup sindirmeyi amaçlayan nitelik ve nicelikte mutlak terör eylemleri olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır... ”,

denilmek suretiyle PKK terör örgütünün amacı, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hakimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını devlet idaresinden silahlı mücadele vererek ayırmak suretiyle bağımsız bir devlet kurmak olarak tanımlanmış; bu süreçte gerçekleştirilen eylemlerin ise doğrudan doğruya masum insanları hedef alan, kitleleri korkutup sindirmeyi amaçlayan mutlak terör eylemleri olduğu belirtilmiştir.

59.3. Anayasa Mahkemesinin 11.12.2009 günlü, E: 2007/1 (Siyasi parti kapatma) K: 2009/4 sayılı kararında;

“Türkiye Cumhuriyeti Devletinin resmi makamlarınca açıklanan bilgi ve verilere göre;

Silahlı mücadele yoluyla Türkiye sınırları içerisinde bağımsız bir Kürt devleti kurmayı hedefleyen PKK (Kürdistan İşçi Partisi) 1978 yılında kurulmuş ve 1984 yılında kitlesel eylemlere başlamıştır.

PKK'nın 1984 yılından bu yana gerçekleştirdiği terör faaliyetleri sonucu aralarında masum siviller, öğretmenler ve diğer kamu görevlilerinin de bulunduğu 30.000 den fazla Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir...

Örgüt elebaşısı Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanmasının ardından, Örgüt, stratejisini değiştirdiğini, artık barışçıl yöntemleri benimseyeceğini ve siyasi mücadele yolunu izleyeceğini iddia etmeye başlamıştır.

'Yeni ve meşru bir örgüt' görüntüsü verme politikasına uygun olarak ve uluslararası kamuoyunu inandırmak amacıyla örgüt, ismini Nisan 2002'de KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) olarak değiştirmiş, PKK'nın tarihi görevini tamamladığını ve artık siyasi bir kuruluş olarak tanınmak istediğini ileri sürmeye başlamıştır. Ekim 2003'te örgüt ismini bu kez KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) olarak değiştirmiştir.

Diğer taraftan, bu iki isim değişikliği ve 1999'daki sözde strateji değişikliğinin ardından, örgüt silahlarını bırakma gibi temel konularda herhangi bir değişikliğe gitmemiş ve 2002 sonrasında da özellikle Güneydoğu Anadolu'da saldırılar düzenlemeye devam etmiştir.

2006 yılında şiddet eylemlerinin kitlesel eylemlerle desteklenmesi amacıyla, örgütçe önem atfedilen, 21 Mart Nevruz, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, 1 Eylül Dünya Barış günü gibi ulusal ve uluslararası kamuoyuna mal olmuş günlerde, özellikle 10-15 yaş arası çocuklar ve kadınlar ön saflara yerleştirilerek eylem ve etkinliklere ivme kazandırılmak istenmiştir.

Kitlesel eylemlerde yeterli desteği bulamayan örgüt bu defa, güvenlik güçleriyle girdikleri çatışmalarda ölen terörist cenazelerinin defin işlemleri sırasında ve sonrasında güvenlik güçleriyle vatandaşları karşı karşıya getirerek sözde ortaya çıkacak olumsuz tablodan çeşitli örgütsel kazanımlar elde etme yoluna gitmiştir.

Militanlarını ve silahlarını hala muhafaza eden ve şiddete başvurma tehdidinde bulunmakta tereddüt etmeyen bir terör örgütünün sadece isim değişikliği yoluyla geçmişteki suçlarından arınacağını söylemek mümkün değildir... ”,

denilmek suretiyle, örgütün Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanmasının ardından ismini değiştirerek siyasi mücadele yolunu izleyeceğini iddia etmesine rağmen şiddete başvurma tehdidinde bulunmakta tereddüt etmediği, bu bağlamda da özellikle çocuklar ve kadınları ön saflara yerleştirilerek eylem ve etkinliklerine ivme kazandırmak istediği vurgulanmıştır.

60. Dışişleri Bakanlığının resmi web-sitesi incelendiğinde ise yukarıdaki hususlara ek olarak²⁰, PKK'nın örgütlü suç, yasadışı insan kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinde de bulunduğu; PKK ile ilişkili kuruluşların Avrupa'da demokratik hak ve özgürlükleri istismar ettikleri; bazı Avrupa ülkelerinde PKK'nın eylemleri hakkında devam etmekte olan davalar olduğu; önemli bir Avrupa ülkesinde, PKK'nın yasadışı faaliyetlerine ilişkin olarak açılan dava dosyasının beşbini geçmiş olduğu; İran, Suriye ve Irak'ta PKK ile bağlantılı olan örgütlerin mevcut olduğu; Abdullah Öcalan'ın lideri olduğu KCK'nın PKK ile aynı örgüt olduğu; KCK'nın İran'da PJAK, Irak'ta Tavgari Azadi, Suriye'de de PYD/YPG olarak adlandırıldığı; PYD/YPG'nin 2003 yılında PKK terör örgütünün kontrolü altında kurulduğu; iki terör örgütünün, aynı lider kadrosu, örgütsel yapı, strateji, taktik, askeri yapı, propaganda araçları, mali kaynaklar ve eğitim kamplarını paylaştığı; bu bağlamda da PYD/YPG'nin PKK ile ilişkisinin açık olduğu, bilgilerine yer verilmiştir.

61. Türkiye'nin on yıllardır karşı karşıya olduğu PKK terörünün ve Devletin terör ile mücadele yöntemlerinin Avrupa Birliği nezdinde nasıl değerlendirildiğini ortaya koymak açısından Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan yıllık ilerleme raporları incelendiğinde ise aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür.

61.1. Bu doğrultuda ilk ve en kapsamlı değerlendirmeye 1998 yılı Türkiye İlerleme Raporunda yer verilmiş olup, Raporda:

“Kürt nüfusun çoğunluğu, ülkenin güneydoğusunda yaşar. Bu bölgede, on yıldan daha uzun bir süredir Türk hükümeti, güneydoğu Türkiye’de bağımsız bir Kürdistan devleti kurma amacını güden ve terörist yöntemler kullanan Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile silahlı çatışma içinde olmuştur.... Kürtler....olağanüstü hâlin yürürlükte olduğu illerde, devam eden terörist eylemlerin tüm sonuçlarını ve medenî ve siyasî hakların normal kullanımı üzerinde olağanüstü hâlden kaynaklanan kısıtlamaları yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, Türkiye, güneydoğu sorununa siyasî ve gayri askerî bir çözüm bulmalıdır. Bugüne kadar görülen esas itibarıyla askerî yaklaşım, insani ve malî açıdan maliyetlidir ve bölgenin sosyal ve ekonomik gelişmesine engel olmaktadır. ... Bir sivil çözüm kapsamında, Kürt kültürel kimliğinin belirli biçimleri tanınabilir ve ayrılıkçılığı veya terörizmi savunmaması şartıyla, o kimliğin ifade edilme yollarına daha fazla hoşgörü gösterilebilir...” şeklinde tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

61.2. 1999 yılı İlerleme Raporunda, Komisyon bir önceki yıl yaptığı tespitleri yinelemiş; 2000 yılındaki değerlendirmesinde, olağanüstü halin iki ilde (Kasım 1999’da Siirt, Haziran 2000’de

Van) kaldırılmasına karşın (köy koruculuğu sistemiyle birlikte) dört ilde devam etmesini eleştirmiş; **2003 yılına gelindiğinde**, olağanüstü halin, son iki il olan Diyarbakır ve Şırnak'ta 30 Ekim 2002 tarihi itibarıyla kalkmasının halk arasındaki gerginliğin azalmasına katkıda bulunduğunu, bölgede olumlu bir psikolojik etki yarattığını ifade etmiş; **2004 yılı değerlendirmesinde ise**, çoğunlukla Kürt kökenli kişilerin yaşadığı ülkenin doğusu ve güneydoğusundaki durumun 1999'dan bu yana güvenlik ve temel özgürlüklerden yararlanma açısından giderek iyileşmeye devam ettiğine, ancak Güneydoğuda durumun genel olarak iyileşmesine karşın Kongra-Gel'in (eski adı PKK) **Haziran 2004'te ateşkesin sona erdiğini açıklamasından bu yana güvenlik tehdidinin arttığına dikkat çekmiştir.**

61.3. 2005 yılı İlerleme Raporunda, Ağustos 2005'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın birkaç Kürt aydınla görüşmesinin, Diyarbakır'ı ziyaret etmesinin ve "Kürt sorunu" olarak tanımladığı konunun demokratik yollarla çözülmesi gerektiğini vurgulamasının önemine değinilmiş; **2006 ve 2007 yılı raporlarında**, Güneydoğu'daki durumun PKK'nın şiddete yeniden başlamasından bu yana kötüleştiğine dikkat çekilmiştir. **2008 yılına gelindiğinde**, Mayıs ayında Hükümetin ekonomik ve sosyal kalkınma, altyapı gelişimi ve kurumların güçlendirilmesi temelinde Güneydoğu bölgesinin geliştirilmesine yönelik olarak 2008-2012 yılları arasında uygulanmak üzere Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Eylem Planını belirlemiş olması, olumlu ve kayda değer bir adım olarak değerlendirilmiş; **2009 yılı raporunda**, 2008 yılı sonundan itibaren şiddetin nispi olarak azalmasına rağmen, **Türkiye'nin, can kaybıyla sonuçlanan ve aralıksız devam eden teröre maruz kaldığı vurgusu yapılmıştır.**

61.4. 2010 yılı İlerleme Raporunda, Kürt meselesini ele almak amacıyla 2009 yılı Ağustos ayında ilan edilen **demokratik açılımın ve Kürt meselesine yönelik yürütülen çabaların sürdürülmesinin önemli olduğuna** vurgu yapılmış; **2011 yılı raporunda**, Kürt meselesinin, özellikle Haziran ayındaki genel seçimlere doğru toplumun geniş bir kesimi tarafından tartışıldığı, bununla birlikte, **PKK'nın terör saldırılarını, iki kez 15 Haziran tarihine kadar uzatılan tek taraflı ateşkese rağmen Nisan 2011'den sonra arttırdığına dikkat çekilmiştir.** **2012 yılı raporunda**, Bölgede sosyo-ekonomik kalkınmanın geliştirilmesini hedefleyen Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) süresinin beş yıl daha uzatıldığı, Hükümetin, PKK ile bağlantısı olmayan siyasi partilerle diyalogu sürdürme niyetini ifade ettiği fakat terör saldırıları ve askeri operasyonların yoğunlaştığı vurgulanmıştır.

61.5. 2013 yılı İlerleme Raporunda, Hükümetin çözüm süreci girişiminin bir dönüm noktası olduğu; Kürt kökenli siyasi aktörlerin güçlü katılımının sağlandığı; Hükümetin, halkın çözüm sürecine yönelik artmakta olan kayda değer desteğini daha da artırmakla görevlendirilmiş bir **Akil İnsanlar Heyeti oluşturduğu; AB dahil olmak üzere uluslararası toplumun bu konudaki desteğini ifade ettiği;** Öcalan'ın, silahlı mücadeleye son verilmesi çağrısında bulunduğu ve PKK terör örgütünün Türkiye'den çekileceğini ilan ederek geri çekilme sürecini başlattığı belirtilmiş; **2014 yılı raporunda da**, Güneydoğudaki münferit gerilimlere rağmen çözüm sürecinin devam ettiğine, Kürt meselesine ilişkin çözüm sürecine yönelik seçeneklerin geniş çapta ve serbestçe tartışıldığına vurgu yapılmıştır.

61.6. 2015 yılı İlerleme Raporu ülkenin içinde bulunduğu son duruma ve gelişmelere işaret etmesi bakımından önemlidir. Raporda, 7 Haziran genel seçimlerinin, Türk demokrasisinin

gücünü açıkça ortaya koyan bir biçimde, çok yüksek bir katılımı %84 oranında gerçekleştiği; bütün büyük partilerin yeni mecliste temsil hakkı kazandığı; ancak bir hükümet kurulamadığından seçimlerin 1 Kasım'da %85'lik daha yüksek bir katılımı tekrarlandığı; **20 Temmuz'da Suruç'ta gerçekleşen terör saldırısının ardından bir şiddet sarmalı yaşandı; PKK terör örgütünün, Türk polis ve askerini hedef alarak tekrarlayan ve Eylül ayında artan terör saldırılarını gerçekleştirdi;** seçim kampanyalarının atmosferinin, özellikle 10 Ekim'de Ankara'da düzenlenen bombalı terör saldırısından olumsuz etkilendiği; Suriye ve Irak'taki çatışmalardan kaçan çok sayıda sığınmacının yükünü omuzlayan ve bölgesel farklılıklardan etkilenen Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinin durumunun, aşamalı olarak ele alınması gerektiği; öte yandan, bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasını artırmaya yönelik GAP Projesinin, altyapıdaki kayda değer iyileştirmelerle birlikte devam ettiği; ancak son aşamada çözüm sürecinin fiilen durma noktasına geldiği hususları belirtilmiştir.

62. 59-61 numaralı paragraflar arasında yer verilen bilgi ve açıklamalar kapsamında bir durum değerlendirmesi yapıldığında:

Türkiye'nin on yıllardır, ülke topraklarının bir kısmında bağımsız bir Kürt devleti kurmak amacı ile Devletin toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tehdit eden, meşru olarak kurulmuş demokratik devlete karşı insan haklarını, temel özgürlükleri ve demokrasiyi hiçe sayarak terörist yöntemler ile saldıran, Avrupa Birliğinin de terör örgütleri listesinde yer alan **PKK/KADEK/KONGRA-GEL ile mücadele ettiği; örgütün silahlı eylemlerine başladığı 1984'ten sonra 1987 yılına kadar bölgede sıkıyönetimin, 1987'den 2002'ye kadar ise olağanüstü hal yönetiminin uygulandığı; bu yönetimin bölge halkı üzerinde medeni ve siyasi haklardan yararlanma noktasında kısıtlamalara, hoşnutsuzluklara ve gerginliklere yol açtığı; 2002 tarihi itibarıyla olağanüstü hal yönetimine son verilmesiyle daha demokratik ve sivil bir yönetim anlayışının benimsendiği; 2002-2006 yılları arasında hayata geçirilen AB uyum paketleriyle Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin hız kazandığı; Devlet tarafından demokratikleşme ve bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınması, altyapısının geliştirilmesi yolunda atılan adımların bölgede istikrar, güven ve huzur ortamını sağladığı; bu hususun örgüt nezdinde rahatsızlık yarattığı; tesis edilen güven ve huzur ortamının özellikle 7 Haziran genel seçimlerinin ertesinde tüm ülkede artan terör eylemleriyle halk arasında şiddet, korku, panik ve umutsuzluk ortamı yaratılarak bozulmaya çalışıldığı, tespit edilmiştir.**

63. Yukarıda anlatılanlar ışığında, somut olayımıza konu "sokağa çıkma yasakları" öncelikle Anayasamız bağlamında temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması rejimi açısından ve mülki amirlerce yasağın hukuki dayanağı olarak gösterilen İl İdaresi Kanunu bağlamında ele alınacak; akabinde demokratik bir toplumda özgürlükler ve güvenlik dengesinde bu yasakların gerekli olup olmadığı tartışılacaktır.

64. 1982 Anayasası, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması rejimini olağan dönemlerde (md. 13) ve savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü dönemlerde (md. 15) olmak üzere ayrı ayrı düzenleme yoluna gitmiştir. Anayasada olağanüstü hal ilanı sebepleri ise, tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ekonomik bunalım halleri (md.119) ile Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait

ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması halleri (md. 120) olmak üzere iki grup altında düzenlenmiştir. Bu sebeplerin gerçekleşip gerçekleşmediğini takdir edecek olan makam Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu olup (md. 120), bu karar Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına tabidir (md.121). **Bir başka deyişle, ülkede olağanüstü hal ilanı yürütme ve yasama organının takdir ve tasarrufunda yer almaktadır.**

65. Anayasanın 121 inci maddesi, gerek tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ekonomik bunalım sebebiyle gerekse şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde temel hak ve hürriyetlerin sınırlanabileceğini veya durdurulabileceğini öngörmekte ve bu sınırlama ile durdurmanın ancak Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda yapılabileceğini düzenlemektedir. Söz konusu madde incelendiğinde ise (bkz.p.37.6), sınırlamanın sınırı olarak karşımıza sadece milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler çıkmakta ve Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkün görülmektedir. **Bir başka anlatımla, olağanüstü hallerde sınırlamanın kanunla yapılması şart olmayıp, kanun hükmünde kararname ile de sınırlama yapılma yoluna gidilebilmekte, öte yandan sınırlamanın Anayasanın sözüne ve ruhuna, Anayasada belirtilen genel sebeplere uygun olması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uyulması şartları aranmamaktadır²¹.**

66. Sonuç olarak, Anayasanın 15 inci maddesinde kural altına alınan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, durdurulması veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınması, ancak yukarıda sayılan savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimleri açısından geçerli olup; somut uyuşmazlığımızda yürütme organı olan hükümet, bölgede yaşanan sorunun siyasi ve demokratik yöntemlerle çözülmesi, AB İlerleme Raporlarında kaydedildiği üzere artan demokratikleşme, ekonomik ve sosyal kalkınma ile gelen istikrar, güven, huzur ortamı ile barış içinde bir arada yaşama, diyalog, empati, karşılıklı anlayış ve hoşgörü zemininin bozulmaması için bölgede olağanüstü hal ilan edilmesi yoluna gitmediğinden sokağa çıkma yasağı kararlarının Anayasanın 13 üncü maddesi kapsamında ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

67. Olağan dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen Anayasanın 13 üncü maddesi uyarınca (bkz. p.37.4.) temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasındaki şartlar aşağıda kısaca ele alınmıştır.

67.1. Bunlardan ilki kanuniliktir. Temel hak ve hürriyetler ancak kanunla sınırlanabilir. Yürütme organı ancak bir kanuna dayanmak şartıyla temel hak ve özgürlükler alanında düzenleme yapabilir. Düzenleyici işlemlerle yasa tarafından öngörülmemiş bir sınırlandırma yapılamaz²².

67.2. Sınırlama, Anayasanın sözüne yani metnine ve ruhuna, bir başka anlatımla Anayasanın bütününe ve ondan çıkan temel anlama uygun olmak zorundadır. Anayasanın sözüne uygunluk şartı, özellikle Anayasa ile temel hak ve özgürlükler için ek güvenceler getirilmiş olması, yani yasama organının o hak ve hürriyeti sınırlandırırken yapamayacağı hususları da belirtmiş olması durumunda önem kazanmaktadır. Örneğin, basın sansür edilmesini öngören bir kanun anayasanın “basın sansür edilemez” diyen sözüne aykırı olacaktır. “Anayasanın ruhu” kavramı ise objektif olarak tanımlanabilir bir kavram olmayıp, Anayasa, ayrıca bir başka

maddesinde bu kavramı tanımlamadıkça “Anayasanın ruhuna uygunluk” şartına herkesin üzerinde uzlaşacağı bir anlam vermek mümkün görünmemektedir²³.

67.3. Sınırlama, aynı zamanda laik cumhuriyetin gereklerine uygun olmalıdır. Laik cumhuriyetin gereklerinin, din hürriyeti ve din-devlet işlerinin ayrılığı olmak üzere iki cephesi olup²⁴, yapılacak sınırlama bu unsurlara aykırı olmamalıdır.

67.4. Sınırlama, ancak Anayasanın ilgili maddesinde belirtilen “özel” sınırlama nedenlerine dayanabilir. 2001 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonucu 13 üncü maddenin yeni metnine göre temel hak ve hürriyetler sadece Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabilen olup, bunlar arasında ‘kamu yararı’, ‘kamu düzeni’, ‘genel sağlık’, ‘genel ahlak’, ‘milli güvenlik’ gibi genel sebepler yer almamaktadır. Özel sınırlama nedenleri ise sadece ilgili oldukları temel hak ve özgürlükler için geçerli olup, diğer özgürlükler buna dayanarak sınırlandırılmaz²⁵.

67.5. Sınırlama demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri” kıtası, AİHS’nin 9/2, 10/2 ve 11/2 maddelerinde ve BM nezdinde hazırlanan Medeni ve Sosyal Haklar Sözleşmesinde de kullanılmakta olup; bu kavram AİHS kurumları tarafından içtihat yoluyla belirlenmiştir. Başta Handyside kararı olmak üzere birçok kararda, demokratik toplumu belirleyen temel unsurlar arasında “çoğulculuk”, “hoşgörü” ve “geniş fikirlilik” kavramları sayılmıştır²⁶. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi²⁷ “*demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı, öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir.*” demek suretiyle, sınırlamanın ancak zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacıyla yönelik ve ölçülü olması durumunda demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olacağını kabul etmiştir.

67.6. Anayasanın 13 üncü maddesinin 2001 Anayasa değişikliği ile kabul edilen yeni metnine göre, temel hak ve hürriyetler özlerine dokunulmaksızın sınırlandırılabilir. Hakkın özü kavramını, onun vazgeçilmez ögesi, dokunulduğunda söz konusu özgürlüğü anlamsız kılacak olan asli çekirdeği olarak tanımlamak mümkündür. Anayasa Mahkemesi bu değişiklik öncesindeki bazı kararlarında, “demokratik toplum düzeninin gerekleri” kavramını “hakkın özü” kavramı ile birlikte değerlendirmiş ve AYM’nin bu görüşü, doktrinde de genel kabul görmüştür²⁸. Bu görüşün benimsenmesinin nedenlerinden biri hakkın özü kavramının temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında kullanılabilir işlevsel bir kavram olmaması, bir diğer nedeni ise, hakkın özüne dokunma yasağının kabul edilmesi halinde demokratik toplumda olması gereken “hürriyet-otorite” dengesinin bozulması ihtimalidir²⁹.

67.7. Son ölçüt olarak karşımıza “ölçülülük” ilkesi çıkmaktadır. Doktrinde ölçülülük ilkesine uyulabilmesi için yapılan sınırlamada elverişlilik, gereklilik ve oranlılık bulunması gerekmektedir. Elverişlilik, başvuru aracının hedeflenen amacı gerçekleştirmeye uygun olmasını; gereklilik, başvuru aracının sınırlama amacı açısından zorunlu olmasını; oranlılık, başvuru aracının hedeflenen amaca ulaşmada ölçüsüz bir oran içinde bulunmamasını ifade etmektedir³⁰.

68. Yukarıda anlatılanlar ışığında somut uyuşmazlığa konu olan “sokağa çıkma yasakları”, Anayasanın 13 üncü maddesi uyarınca ilk olarak “kanunilik” ölçütü bakımından aşağıda ele alınıp değerlendirilmiştir.

68.1. “İdarenin şikâyete ilişkin açıklamaları” ve “Olaylar” başlığı altında mülki amirlerin sokağa çıkma yasağı duyuruları incelendiğinde yasakların kanuni dayanağı olarak, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11 nci maddesinin (C) bendi ile 32 nci maddesinin (Ç) bendine atıfta bulunduğu görülmektedir. Söz konusu maddelerde, Vali ve Kaymakamların hukuki durumları tanımlanmakta, görev ve yetkileri düzenlenmekte, somut uyuşmazlığımıza konu 11/C ve 32/Ç maddelerinde ise, il/ilçe sınırları içinde **huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması** için Vali/Kaymakamın gereken karar ve tedbirleri alacağı; bu hususta alınan ve ilan edilen karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı maddede gösterilen adli ve idari yaptırımların uygulanacağı hüküm altına alınmaktadır.

68.2. Yukarıda yer verilen madde metninden anlaşıldığı üzere, yasa koyucu mülki amirlerin görev yaptıkları mahallerde kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması için gereken karar ve tedbirleri alabileceğini düzenlemekle birlikte, bu karar ve tedbirlerin ne olabileceğini tek tek sayma, belirleme yoluna gitmemiş; idareye somut olayların koşullarına uygun olarak hareket etme konusunda bir takdir yetkisi tanımıştır. Kuşkusuz, söz konusu takdir yetkisi kapsamında alınacak önlemler, yargı denetimine tabi olmakla birlikte, “üstün hak” teorisine uygun şekilde, kamu yararı ile birey yararı arasında kurulacak dengeye göre kullanılmalı, hukuki güvenlik, belirlilik ilkelerini zedelememeli, keyfi, sınırsız ve süresiz uygulamalardan kaçınılmalıdır.

68.3. Bilindiği üzere hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Anayasa Mahkemesinin tanımına göre hukuki güvenlik ilkesi³¹, “...hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde Devlete güven duyabilmesini, Devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını” gerekli kılar. Hukuki belirlilik ilkesi ise; “...yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu bir takım güvenceler içermesi”ni gerekli kılar³². Mahkeme, belirlilik ilkesinin, hukuksal güvenlikle bağlantılı olduğunu; bu doğrultuda da bireyin, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların kamu otoritesine hangi müdahale yetkisini doğurduğunu, kanundan öğrenebilme imkânına sahip olması gerektiğine işaret etmiştir³³.

68.4. Bu bağlamda, 27 Mart 2015 günlü ve 6638 sayılı “Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 16 ncı maddesi ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 66 ncı maddesinin birinci fıkrasına eklenen cümlenin gerekçesi ve 13 üncü maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Gözaltı” başlıklı 91 inci maddesine eklenen fıkra, konumuz açısından önem arz etmektedir.

68.5. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 66 ncı maddesinin birinci fıkrasına, 27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunla eklenen cümlenin (bkz.p.39.3) madde gerekçesinde, “...**özellikle sokağa çıkma yasağı gibi durumlarda kamu düzeninin sağlanması bakımından zaruret arz eden**

tedbirlere uyulmasının sağlanması amaçlanmıştır.” denilmek suretiyle, yasa koyucunun 5442 sayılı Kanununun 11/C ve 32/Ç maddeleri uyarınca mülki amirlerce alınacak “gereken karar ve tedbirler” kapsamı içinde “sokağa çıkma yasağı” ilanını da öngördüğü anlaşılmaktadır.

68.6. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Gözaltı” başlıklı 91 inci maddesine, 27/3/2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanunla eklenen dördüncü fıkranın (e) bendinde yer alan **“10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme”** ibaresi ile de, mülki amirlerin 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu uyarınca sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkisinin açık bir şekilde hüküm altına alındığı görülmektedir.

68.7. Yukarıda anlatılanlar ışığında, terör örgütü mensuplarının yakalanması, terör olayları nedeniyle halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması, sokak aralarındaki barikatların kaldırılması, hendeklerin kapatılması ve kurulan bombalı düzeneklerin imhası çalışmaları esnasında sivil vatandaşların can ve mal güvenliğinin temin edilmesi, bozulan kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması için, mülki amirlerin sokağa çıkma yasağı ilan etmesinin hukuki dayanaktan yoksun olduğunu söylemek mümkün değildir. Öte yandan, her ne kadar 5442 Sayılı Kanun ile mülki amirlere kamu düzeni ve güvenliğinin tesisi için gereken tüm tedbir ve kararları alma yetkisi verilirken lafzen sokağa çıkma yasağına yer verilmemişse de, özellikle “gereken karar ve tedbirler” ibaresinin, sokağa çıkma yasağı da dahil diğer tüm önleyici kolluk tedbirlerini de kapsayacağı tespit edilmiştir. Kaldı ki bu yetki, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 66 ncı maddesinin birinci fıkrasına eklenen hükmün gerekçesinde ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Gözaltı” başlıklı 91 inci maddesinde açıkça zikredilmiştir.

68.8. Bununla birlikte, 5271 sayılı Kanunun 91 inci maddesinde yapılan değişiklik gözetildiğinde, 5442 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde yapılacak bir düzenleme ile mülki amirler tarafından alınacak “gereken karar ve tedbirler” arasında “sokağa çıkma yasağı” ibaresine yer verilmesinin; sokağa çıkma yasaklarının bir sonraki duyuruya kadar devam ediyor olmasının bölgede yaşayan vatandaşları endişe ve belirsizliğe sürüklediği tespit edildiğinden bu kararların hangi sürelerle ilan edilebileceğinin ve gözden geçirilme koşullarının yasal düzenleme altına alınmasının; “hukuki belirlilik”, “öngörülebilirlik” ve “iyi yönetim ilkeleri” gereği olduğu ve bireyi kamu otoritesinin olası keyfi uygulamalarına karşı koruyacağı sonucuna varılmıştır.

69. Sokağa çıkma yasaklarının “**demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı**”, alınan önlem ile ulaşılmak istenen amaç arasında “**ölçülülük**” ilkesinin gözetilip gözetilmediği noktasında somut olayımız değerlendirildiğinde aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

69.1. Bilindiği üzere, Anayasamıza göre devletin temel amaç ve görevi (md.5), demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır. **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi**, her demokratik devletin görevinin hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını gözeterek teröre karşı etkili bir koruma sağlamak olduğunu vurgulamış³⁴; **“İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler” başlıklı tavsiye kararında da**, devletlerin yetki alanları dahilinde bulunan herkesin temel haklarını, özellikle de yaşama hakkını terör eylemlerine karşı korumaya yönelik olarak tedbir almakla yükümlü oldukları, bu müspet yükümlülüğün Devletin bu ilkeler

uyarınca terörle mücadelesini tamamen haklı kıldığı hüküm altına alınmıştır. Kararda ayrıca, Devletlerin terörle mücadele amacıyla aldıkları tüm tedbirlerin hukuka uygun olması; alınan herhangi bir tedbirin insan haklarını kısıtlaması halinde, bu kısıtlamaların mümkün olduğunca açık bir şekilde ifade edilmesi; gerekli olması ve güdülen amaçla orantılı olması gerektiği kural altına alınmıştır. **AİHM de, yaşam hakkının ihlali iddiasıyla açılan davalarda**, devletin yalnızca kasıtlı ve hukuka aykırı şekilde yaşama son vermektan kaçınmanın yanı sıra (negatif yükümlülük), aynı zamanda, kendi yetki alanına giren bireylerin yaşamlarını güvence altına almak için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğuna (pozitif yükümlülük) vurgu yapmıştır (bkz.p.80.1).

69.2. Gerek Anayasamızın “Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması” başlıklı 14 üncü maddesi, gerekse de hakları kötüye kullanma yasağına ilişkin BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 30 uncu, BM Medeni Siyasi Haklar Sözleşmesinin 5 inci ve AİHS’nin 17 nci maddeleri incelendiğinde, ortak bir yöntem ile devletin ve kişilerin, söz konusu metinlerde yer alan hükümleri ileri sürerek, temel hak ve özgürlükleri yok edemeyecekleri ya da öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlandıramayacakları kurula bağlanmıştır. AİHM’nin görüşüne göre³⁵, gruplar veya bireyler ile ilgili olarak 17 nci maddenin amacı, onların Sözleşme’de beyan edilen hak özgürlüklerden birini tahrip etmeyi amaçlayan bir faaliyette bulunmak veya bir eylem icra etmek için Sözleşme’den bir hak türetmelerini imkansız kılmaktır. **Bu nedenle hiç kimse, sözü edilen hakları ve özgürlükleri tahrip etmeyi amaçlayan eylemleri icra etmek üzere Sözleşme hükümlerinden yararlanamaz. Bir başka anlatımla, bireyin bir temel hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkı, bu haktan yararlanmak adına bir diğer bireyin temel hak ve özgürlüğünün yok edilmesini içermemektedir. Hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasına engel olmak, devletin asli görevi ve varlık nedenidir.**

69.3. Yukarıda değinilen devletin yaşam hakkını korumak için üstlendiği pozitif yükümlülük kapsamında somut olayımız incelendiğinde aşağıdaki tespitleri yapmak mümkündür:

Temmuz 2015 itibarıyla eylemlerinde belirgin bir artış meydana gelen bölücü terör örgütü başta yaşam hakkı olmak üzere, özgürlük ve güvenlik hakkı, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, seyahat özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti, eğitim ve öğrenim hakkı gibi temel insan haklarını hedef alan terör saldırıları gerçekleştirmiş, sivil halkın sağlık, eğitim gibi en temel kamu hizmetlerini dahi almasını engellemeye yönelik olarak ambulanslara, hastanelere, okullara, ibadet yerlerine, kamu binalarına saldırmış (bkz. karara ekli görseller 16-22) ve bölgede silah zoruyla özerk bölge ilan etmeye kalkışmıştır (bkz.p.20-21). Bu yapılanmanın karşısında, yürürlükteki mevzuat ve uluslararası kriterlere göre meşru devlet güçleri tarafından yasadışı eylemlerine son vermeleri; teslim olmaları; sivil halka zarar vermemeleri yönünde duyurular yapılmasına rağmen terör örgütü mensupları devlete ve devletin meşru güçlerine karşı her türlü silahla (bkz. karara ekli görseller 23-28) karşı koymaya devam etmiştir. Bu süreçte, bölge halkının mal ve can güvenliğinin sağlanması ve yasadışı örgüt mensuplarının yakalanması ve tutulması için yürütülen operasyonların en az zayıf ve başarıyla tamamlanması amacıyla mülki amirler tarafından sokağa çıkma yasaklarının ilanı, zorunlu, bir başka anlatımla başvurulabilecek en son çare, alınabilecek en son önlem olarak kendini gösterdiğinden, demokratik toplumun gereklerine uygun olduğu, söz konusu sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve ölçülü olduğu kanaati ve sonucuna varılmıştır.

69.4. Kaldı ki, Devlet tarafından her zaman sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek suretiyle terörle mücadelede imkanı varken, 2002 yılından bu yana demokratik hak ve özgürlükler ön planda tutularak birey açısından daha az kısıtlayıcı fakat idare nezdinde daha zorlayıcı olan olağan hukuk düzeninde terörle mücadelenin tercih edilmiş olması, bölgede bu minvalde kalıcı barışı tesis etmeyi amaçlayan sürecin istikrarla devam ettirilmeye çalışıldığını ortaya koyması açısından önemlidir.

70. Ayrıca, şikâyete konu sokağa çıkma yasakları kapsamında Valiliklerin internet sayfalarında yapılan araştırmalar neticesinde, halkın gerek bölücü terör örgütü tarafından yapılan saldırılar gerekse de bu saldırıları bertaraf etmek üzere düzenlenen operasyonlar ve sonuçları başta olmak üzere sürece ilişkin gün gün ayrıntılı bilgilendirildiği (bkz.p.23-29), aynı şekilde Genelkurmay Başkanlığı resmi internet sitesinin “Önemli Yurtiçi Olaylar“ başlığı altında da benzer açıklama ve bilgilendirmelere yer verildiği, öte yandan terör eylemleri ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan gerçek ve tüzel kişilerin zararlarının 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansısı Hakkında Kanun kapsamında il ve ilçe zarar tespit komisyonları tarafından tespit edilerek zararların karşılandığı (bkz.p.9.20, 11), Diyarbakır ili Sur ve Yenişehir ilçeleri ile Şırnak ili Silopi ilçesinde riskli alan sınırları içerisinde bulunan taşınmazların 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27 nci maddesine göre Bakanlar Kurulunca 21/3/2016 tarihi itibarıyla kamulaştırılarak vatandaşların mülkiyet hakkının güvence altına alındığı hususları tespit edilmiştir.

71. Sonuç olarak şikâyete konu “sokağa çıkma yasakları”, şikâyetçilerin iddiaları, idarenin şikâyete ilişkin açıklamaları, ulusal ve uluslararası mevzuat ile konuya ilişkin yüksek mahkeme içtihatları ve 47 numaralı paragraftan bu yana yapılan açıklamalar kapsamında ele alınıp değerlendirildiğinde, terör örgütü mensuplarının yakalanması, terör olayları nedeniyle halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması, sokak aralarındaki barikatların kaldırılması, hendeklerin kapatılması ve kurulan bombalı düzeneklerin imhası çalışmaları esnasında sivil vatandaşların can ve mal güvenliğinin temin edilmesi; bozulan kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması için mülki amirler tarafından 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun ilgili hükümleri uyarınca alınan sokağa çıkma yasaklarının hukuki dayanaktan yoksun olduğunun söylenemeyeceği (bkz.p.68.7), uluslararası hukuk ve uygulamaların da buna cevaz verdiği (bkz.p.69.1-69.2), özgürlükler ve güvenlik dengesinde gerekli olduğu, kamu yararı, güvenliği ve düzeni lehine, bireysel hak ve özgürlüklerden yararlanma noktasında dengenin orantısız bir şekilde birey aleyhine bozulmadığı (bkz.p.69.3), öte yandan söz konusu uyuşmazlığa konu sokağa çıkma yasaklarının kaldırılması talebiyle yapılan bireysel başvuruların tamamının Anayasa Mahkemesi tarafından reddedildiği; temel kamu hizmetlerine erişim hususunda yapılan tedbir talepli başvurular bakımından da hem Anayasa Mahkemesi, hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince (bkz.p.13.1-13.2) tedbir taleplerinin reddedildiği; dolayısıyla idarenin şikâyet konusuna ilişkin yaptığı açıklamaların AYM ve AİHM kararlarında yapılan tespitler ile uyumlu olduğu anlaşıldığından, şikâyetlerin reddi gerekmiştir.

72. Bununla birlikte, 5271 sayılı Kanunun 91 inci maddesinde yapılan değişiklik gözetildiğinde, 5442 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde yapılacak bir düzenleme ile mülki

amirler tarafından alınacak “gereken karar ve tedbirler” arasında “sokağa çıkma yasağı” ibaresine yer verilmesinin; sokağa çıkma yasaklarının bir sonraki duyuruya kadar devam ediyor olmasının bölgede yaşayan vatandaşları endişe ve belirsizliğe sürüklediği tespit edildiğinden bu kararların hangi sürelerle ilan edilebileceğinin ve gözden geçirilme koşullarının yasal düzenleme altına alınmasının; “hukuki belirlilik”, “hukuki güvenlik”, “öngörülebilirlik” ve “iyi yönetim ilkeleri” gereği olduğu ve bireyi kamu otoritesinin olası keyfi uygulamalarına karşı koruyacağı sonucuna varıldığından bu yönden idareye tavsiyede bulunmak gerekmiştir.

73. Başvuruculardan .. ve .. sokağa çıkma yasağı dolayısıyla bölgede insan hakları ihlalleri olduğunu iddia etmişler de, genel nitelikteki bu iddialarını doğrulayıcı somut herhangi bir bilgi ve belge sunmadıklarından, ayrıca idarenin vermiş olduğu cevabın ve açıklamaların aksini gösterir bir delil dosyasından tespit edilemediğinden söz konusu başvuran iddialarının dayanaktan yoksun olduğu kanaati ve sonucuna varılmıştır.

74. Şikâyetçi ..’in başvurusundaki iddialara yönelik olarak ise, dosyasında mevcut bilgi ve belgelerden, Şırnak ili Silopi ilçesinde sokağa çıkma yasağının 14.12.2015 tarihinde başladığı, 17.12.2015 tarihinden sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı 19.01.2016 tarihine kadar 155 Polis Hattını arayarak durumlarını bildiren kişilerin adreslerine gıda yardımlarının yapıldığı, güvenlik gerekçesiyle resmi dairelerin kapalı olduğu, Silopi Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından gıda yardımı yapılan hanelere ilişkin kayıtların incelenmesi neticesinde şikâyetçi ile aynı adreste ikamet eden babası ..’e 14.01.2016 tarihinde gıda yardımının yapıldığı tespit edilmiştir. Belirtilen hususlar dikkate alındığında, idarenin sokağa çıkma yasakları süresince vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak gereken tüm tedbirleri almak için çaba sarfettiği anlaşılmakla birlikte, öngörülemeyen bir takım aksaklıklar yaşandığı, benzer bir durumun tekrar yaşanmaması için sokağa çıkma yasağı süresince bireylerin 155 Polis Hattı vb. çağrı merkezlerine ulaşılabilirliğinin kolaylaştırılması kapsamında çağrı hat sayısının artırılmasında fayda olduğu değerlendirilmiştir.

E. İnsan Hakları Yönünden Değerlendirme

75. Türkiye Cumhuriyeti 1984’ten bu yana PKK’ya yönelik sürdürdüğü mücadelesinde birçok strateji benimsemiştir. Bu stratejiler çerçevesinde ilk olarak 1984 yılında terörizmden en çok etkilenen dokuz ilde “sıkıyönetim” ilan etmiş, ardından 1987-2002 yılları arasında bölgede “olağanüstü hal” rejimini uygulamış, 2002 yılından itibaren olağan hukuk düzeninde gerek askeri gerekse de demokratik yollardan mücadelesine devam etmiştir.

76. Terörle mücadele konusundaki ilkelerin tanımlanmasındaki birincil kaynak, AİHS ile AİHM içtihatlarıdır. Kuşkusuz, BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile BM Güvenlik Konseyi Kararları ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin de kararları önem arz etmektedir. **Gerek Avrupa Konseyi gerekse de BM bünyesinde imzalanan sözleşmeler, ortaya konan ilkeler incelediğinde, uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde terörle mücadelenin devletlerin en temel yükümlülüğü olduğu kuşkusuzdur.**

77. Anayasal düzeni korumak, ülkenin bütünlüğünü sağlamak için, ülke içinde ve ülke dışında askeri operasyonlar düzenleyen Türkiye, terör ile mücadelesinde, Rusya ve İngiltere’nin yaptığı

gibi, AİHS md.15 çerçevesinde olağanüstü hallerde yükümlülüklerini askıya almak yerine, askeri eylemlerini, AİHS md. 2/2 (a) çerçevesinde “bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için kesin zorunluluk haline gelen kuvvet kullanımına” dayandırmıştır³⁶.

78. AİHS'nin 2 nci maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının kökenine bakıldığında, hakkın kutsallığının tüm inanç sistemlerinde ve kutsal metinlerde tartışmasız olarak kabul edildiği görülmektedir. İnsanların çeşitli sebeplerle birbirlerini öldürmeleri, gerek kutsal metinlerde (bkz. Çıkış 20/13; Matta 7/21, 5/21; Furkan 68) gerekse Konfüçyüsçülük, Caynizm, Taoizm, Şintoizm, Maniheizm gibi inanç sistemlerinde yasaklanmış, pozitif hukuk sistemlerinde de suç olarak düzenlenmiştir³⁷.

79. Bilindiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, yaşam hakkını güvence altına alan ve ölüm cezası verilmesinin haklı olabileceği koşulları belirleyen 2 nci maddesi, Sözleşme'nin, askıya alınmasına izin verilmeyen en temel hükümleri arasında yer almaktadır. İşkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya cezayı yasaklayan 3 üncü madde ile birlikte bu madde, Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini vurgulamaktadır³⁸. Nitekim Anayasamızda da benzer bir şekilde, savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde dahi, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağı hüküm altına alınmıştır. AİHM'nin ve AYM'nin 2 nci maddeye getirdiği yorum, devletlerin zor kullanma hakkının sınırları ile terör ve şiddetin hakim olduğu ortamda AİHM'nin idarenin takdir yetkisine ilişkin değerlendirmesi aşağıda yer verilen kararlar ile açıkça ortaya konmuştur.

80. Osman/Birleşik Krallık Davası, Başvuru no: 23452/94, 28.10.1998

Devletin, bireyleri diğerleri ile olan ilişkilerinde koruma görevi Mahkeme tarafından ilk olarak Osman-Birleşik Krallık kararında teyit edilmiştir³⁹. Dava, bir erkek öğrencinin babasının, geçmişte giderek aratan ciddiyette bir dizi olaya karışmış ve bir psikiyatri değerlendirmesi sonrasında görevi askıya alınmış bir öğretmen tarafından öldürülmesiyle ilgilidir. Kararın somut olayımız açısından önemli bölümleri aşağıda aynen alıntılanmıştır⁴⁰:

80.1. “...Mahkemeye göre Sözleşme'nin 2 (1) fıkrasının birinci cümlesi devlete sadece kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmekten kaçınma değil, ama ayrıca kendi egemenlik alanında bulunan kişilerin yaşamını korumak için gerekli tedbirleri alma görevi de vermektedir.

80.2. Sözleşme'nin 2. maddesi ayrıca, belirli bazı durumlarda yetkililere, başka birinin suç niteliğindeki eylemleri nedeniyle yaşamı risk altında olan bir bireyi korumak için önleyici operasyonel tedbirler alma şeklinde pozitif bir yükümlülük de yükler. Ancak bu yükümlülük, modern toplumlarda güvenliği sağlamadaki güçlükler, insan davranışlarının önceden kestirilemezliği ve operasyonel tercihlerin önceliklere ve kaynaklara göre yapılmak zorunda oluşu akılda tutularak, yetkililere imkansız veya orantısız bir külfet yüklemeyecek şekilde yorumlanmalıdır.

80.3. Mahkeme'ye göre bir kimseye karşı suçların önlenmesi ve bastırılması görevi bağlamında yaşama hakkını koruma şeklindeki bir pozitif yükümlülük, belirli bir bireyin yaşamına karşı

üçüncü kişinin suç fiillerinden kaynaklanan gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının o anda yetkililer tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiğinin ve makulce değerlendirildiğinde bu riski bertaraf etmesi beklenebilecek yetkileri dahilindeki tedbirleri almadıklarının kanıtlanması halinde doğar...”

80.4. Mahkemenin yukarıda bahse konu kararında, Devletlerin, Sözleşmenin 2 nci maddesine göre sadece kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmekten kaçınma yükümlülüğüne değil; fakat aynı zamanda kendi egemenlik alanında bulunan kişilerin yaşamını korumak için gerekli tedbirleri alma görevine de vurgu yapılmıştır. Bir başka anlatımla AİHS'nin 2 nci maddesi kapsamında Devlet, ilk olarak, maddede sayılan istisnai durumlar haricinde bir kimsenin yaşamının ortadan kaldırılamaması negatif yükümlülüğü altındadır. İkinci olarak bu yükümlülük, başka birinin suç niteliğindeki eylemleri nedeniyle yaşamı risk altında olan bir bireyi korumak için önleyici operasyonel tedbirler alma şeklinde pozitif bir edimi de içermekte; hatta bir bireyin yaşamına karşı üçüncü kişinin suç fiillerinden kaynaklanan gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının o anda yetkililer tarafından bilinmesi durumunda ya da bilinmesi gerektiği durumda bu riski bertaraf etmek üzere gerekli tedbirlerin alınmaması yaşam hakkının ihlali olarak kabul edilmektedir.

81. Anayasa Mahkemesi'nin 2013/6581 numaralı başvuruya ilişkin 25/2/2015 tarihli kararı

Türkiye-İran sınırında bulunan askeri birliğin yakınındaki mayınlı bölge civarında hayvan otlatan 12 yaşındaki A.Ü. arkadaşlarıyla birlikte koyun sürüsünün peşinden giderek mayınlı bölgeye girmiştir. A.Ü. ve iki arkadaşı mayın patlaması sonucu yaralanmıştır. Başvurucular gerekli tedbirlerin alınmaması nedeniyle mayın patlamasının gerçekleştiğini ve başvurucunun yaralandığını, ayrıca açtıkları tazminat davasının makul sürede sonuçlandırılmadığını ileri sürmüşlerdir. Yargılama sonucunda Mahkeme, Anayasa'nın 17 nci maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının pozitif yükümlülük bakımından ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi'nin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşımı ortaya koyması açısından önemli bölümleri aşağıda aynen alıntılanmıştır:

81.1. *“Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre, devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi, devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak, bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir...”*

81.2. *Yaşamı koruma pozitif yükümlülüğü, devlete, egemenlik alanında bulunan bireylerin yaşamını korumak için önleyici genel güvenlik tedbirleri alma görevini de yüklemektedir (B. No: 2013/6585, 18/9/2014, § 41).*

81.3. *Bu bağlamda ifade edilmelidir ki, Anayasa'nın 17. maddesinin öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında, alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirinde olan bir husustur. Anayasal hakların güvence altına alınması adına pek*

çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olursa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbir ile yerine getirilebilir (B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 59).

81.4. Başvuruya konu kazanın sivillerin girmesi yasak olan askeri bir alanda meydana gelmesi nedeniyle başvuru ve arkadaşlarının hayatlarını korumak adına söz konusu alana girişinin engellenmesi amacıyla gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması Anayasa'nın 17. maddesi açısından devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında yer almaktadır (B. No: 2013/6585, 18/9/2014, § 44).

81.5. Bununla birlikte, yetkililer tarafından alındığı belirtilen önlemlerin ve nöbetçi askerin uyarılarının sorumlu yetişkinler gibi davranması beklenemeyecek olan başvuru ve arkadaşlarının mayınlı sahaya girmesini engelleyemediği, koyun sürüsünün dahi tel örgüleri aşabildiği, dolayısıyla başvuru ve arkadaşlarından A.Ü'nün yaralanmasına neden olan mayın patlamasının meydana gelmemesi için alınması gerekli güvenlik tedbirlerinin somut olayda yeterli düzeyde bulunmadığı sonucuna varılmıştır...”

81.6. Mahkeme yukarıda bahse konu kararında, Devletlerin, kendi egemenlik alanında bulunan kişilerin yaşamını korumak için gerekli idari ve yargısal tedbirleri alma görevine vurgu yapmış, Anayasal hakların güvence altına alınması adına pek çok yöntemin benimsenebileceğine, mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olursa bile pozitif yükümlülüklerin diğer bir tedbir ile yerine getirilebileceğine dikkat çekmiştir.

82. Finogenov ve diğerleri/Rusya Davası, Başvuru No: 18299/03 ve 27311/03, 20.12.2011

Dava, 23 Ekim 2002 tarihinde Moskova'daki Dubrovka tiyatrosunda bulunan 900 kişinin 40'tan fazla Çeçen tarafından rehin alınması ve düzenlenen operasyonda rehinelere kurtarmak için Rus güvenlik güçleri tarafından havalandırma sisteminden tiyatroya uyuşturucu gaz verilmesi sonucunda tüm Çeçenlerin öldürülmesi, bunun yanı sıra 125 rehinenin de ya olay yerinde ya da hastanelerde hayatını kaybetmesi ile ilgilidir. **Yargılama sonucunda Mahkeme, zor ve gaz kullanmak suretiyle rehine krizinin çözülmeye karar verilmesiyle ilgili 2. maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir.** Kararın somut olayımız açısından önemli bölümleri aşağıda aynen alıntılanmıştır⁴¹:

82.1. “Sözleşme'nin 2. Maddesi kapsamında yetkililerin pozitif yükümlülükleri mutlak/koşulsuz değildir: Yaşama yönelik varsayılan her tehdit, yetkilileri riski önlemek için özel önlemler almaya zorlamaz. Özel önlemler alma yönünde bir görev, sadece yetkililerin yaşama yönelik gerçek ve yakın bir riskin bulunduğunu bildikleri ya da bilmeleri gerektiği ve yetkililerin durum üzerinde belirli derecede hâkimiyetlerinin bulunduğu hallerde ortaya çıkar. Mahkeme, savunma yapan devletten davanın koşullarında sadece “olası/mümkün” böyle önlemleri almasını isteyecektir.

82.2. Kural olarak her ölümcül zor kullanma Sözleşme'nin 2. Maddesinin 2. Paragrafının (a), (b) ve (c) bentlerinde düzenlenen amaçlarından en az birinin elde edilmesi için “kesinlikle gerekli” olandan daha fazla olmamalıdır. Bu ifade göstermektedir ki, Devletin eyleminin Sözleşme'nin 8 ila 11. Maddelerinin 2. Paragrafları kapsamındaki “demokratik bir toplumda gerekli” olup

olmadığı konusunda karar verilirken genellikle uygulanandan daha katı ve daha zorlayıcı bir gereklilik testi kullanılmalıdır.

82.3. *Mevcut davada, “bir kişiyi hukuka aykırı şiddetten koruma” temelinde haklı görülebilecek tiyatroya girilirken zor kullanılması sorunundan daha önemlisi, rehine krizinin çözülmesi için daha az şiddet içeren araçların kullanılmasının mümkün olup olmadığıdır...Teröristlerin sergilediği tehdit gerçek ve çok ciddiydi. Yetkililer teröristlerin birçoğunun daha önce Çeçenistan’daki Rus birliklerine karşı silahlı mücadeleye katıldıklarını biliyorlardı. Bu kişiler iyi eğitilmiş, ağır silahlı ve kendilerini amaçlarına adanmışlardı .*

82.4. *Olayın zorluğu ve karışıklığı, teröristlerin silahlı ve tehlikeli olmaları, her an birçok insanı kaybetme riski bulunması gibi koşullar yetkililerin zor kullanmanın kötünün iyisi olduğuna inanmalarına neden olmuştur...Gerçekten, gaz kullanılması rehinenin kurtarılmasını kolaylaştırmış ve patlama olasılığını azaltmıştır. Bu nedenle Mahkeme, olayın koşulları içinde, yetkililerin müzakereleri sonlandırma ve rehine krizini tiyatroya girerek ve gaz kullanarak çözme kararlarının yerinde olduğu ve 2. Maddeyi ihlal etmediği sonucuna varmıştır...”*

82.5. **Yukarıda alıntılanan paragrafların incelenmesinden, Mahkemenin, devletlerin ölümcül zor kullanmasının meşru, haklı ve geçerli sebeplere dayanıp dayanmadığının denetiminde, kendi halklarını terörist saldırılardan korurken karşılaştıkları zorlukları; teröristlerin sergilediği tehditin gerçek ve ciddi olup olmadığını; silahlı ve tehlikeli olup olmadıklarını; olayın zorluğu ve karışıklığını; her an diğer bireylerin yaşamlarını kaybetme riskinin bulunup bulunmadığını ve daha az şiddet içeren araçların kullanılmasının mümkün olup olmadığını araştırdığı ve bu çerçevede karar verdiği sonucuna ulaşılmaktadır.**

83. **80-82 numaralı paragraflarda anlatılanlar ışığında somut olayımız değerlendirildiğinde ise, Temmuz 2015 itibarıyla bireylerin yaşam hakkını hiçe sayarak, okullara, ambulanslara, karakollara, ibadet yerlerine, kamu binalarına saldırı düzenleyen, mayınlama ve tuzaklama ile başta güvenlik kuvvetleri olmak üzere çok sayıda kişinin ölümüne sebep olan terör örgütünün eylemlerinin halkın can ve mal güvenliğine yönelik gerçek, meşru ve yakın bir tehdit arz ettiği; bu eylemler sonucu vatandaşların can güvenliğinin kalmadığı, yaşam haklarının tehdit altında olduğu, gündelik yaşamlarını sürdürmelerinin olanaksız hale geldiği; başta sağlık, eğitim-öğretim olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin kullanımının bilakis örgüt mensuplarının eylemleri nedeniyle engellendiği; halkın can ve mal güvenliğine yönelik bu tehlikenin ve tehdidin ortadan kaldırılması, bu riski bertaraf etmek üzere mülki amirler tarafından sokağa çıkma yasağı kararı alınması ve gerektiğinde zor kullanma yoluna başvurulmasının demokratik toplumda gerekli, meşru, haklı ve ölçülü bir önlem olduğu; ancak bu tedbire uyulması halinde sivillerin yaşam haklarının korunabileceği sonucuna ulaşılmıştır.**

84. Zana/Türkiye Davası, Başvuru No: 18954/91, 25.11.1997

Dava, bir ilin eski bir belediye başkanının gazetecilerle yaptığı bir görüşmede, bir terör örgütünün ulusal bağımsızlık mücadelesini desteklediğini, ancak katliamdan yana olmadığını ifade eden beyanının günlük bir gazetede yayımlanması üzerine beyanı yapan eski belediye başkanının

mahkumiyetinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Olayı değerlendiren Divan, aşağıdaki gerekçelerle ifade özgürlüğünün ihlalinin söz konusu olmadığı kararı vermiştir⁴².

84.1. “Komisyona göre, siyasal kişiliği olan birinin -başvurucu eski Diyarbakır belediye başkanıdır-böyle bir ifadesinin, ulusal makamları ülke içindeki terörist faaliyetlerin artmasından korkmaya yöneltmesi akla yatkındır. **Bu nedenle (ulusal) makamlar, ulusal güvenliğe ve kamu güvenliğine yönelik bir tehdit olduğunu ve ülkenin toprak bütünlüğünü korumak ve suçu önlemek için önlemler alınması gerektiğini düşünmekte haklılardır.**

84.2. Divan, gazetecilerle yaptığı röportajda başvurucunun "PKK ulusal kurtuluş hareketini" desteklediğini açıkça gösterdiğini ve Komisyonun da belirttiği gibi, başvurucunun ifadesinin PKK militanları tarafından sivillerin öldürülmesiyle aynı zamana denk düştüğünü belirtir.

84.3. Bu durumda Divan, Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde ciddi çatışmaların sürdüğü bir dönemde -bölgede iyi tanınan siyasal bir kişilikten gelen- böyle bir ifadenin ulusal makamların ulusal güvenliğinin ve kamu güvenliğinin sürdürülmesine yönelik olarak önlem almasını haklı kılan bir etkiye sahip olduğunu kabul eder. Bu nedenlerle şikâyet konusu edilen müdahale 10. maddenin 2. fıkrasında yer alan meşru amaçları sağlamaya yöneliktir.

84.4. Sonuç olarak Divan eldeki davada, Bay Zana'nun mahkumiyetinin ve cezasının "zorlayıcı bir toplumsal gereksinim"e yanıt verip vermediğini ve bunların "izlenen meşru amaçlarla orantılı" olup olmadığını değerlendirmelidir. Bu amaçla Divan, başvurucunun sözlerinin içeriğinin o dönemde Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde hüküm süren durumun ışığında çözümlemenin önemli olduğu görüşündedir.

84.5. ... bu röportaj, o tarihte gerginliğin dorukta olduğu Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde PKK'nın sivillere yönelik kanlı saldırılarıyla aynı zamana denk düşmüştür...Bu koşullar altında büyük bir ulusal günlük gazetede yayınlanan röportajda, Güneydoğunun en önemli kenti olan Diyarbakır'ın eski belediye başkanının -"ulusal kurtuluş hareketi" olarak tanımladığı- PKK'ya verdiği desteğin, bu bölgedeki patlamaya hazır havayı daha da ağırlaştıracağı düşünülebilir.

84.6. Bu nedenle Divan, başvurucuya verilen cezanın "zorlayıcı bir toplumsal gereksinime" yanıt verdiğinin kabul edilmesinin uygun olduğunu ve ulusal makamların ileri sürdüğü nedenlerin "uygun ve yeterli" olduğunu düşünmektedir... ”

Denmek suretiyle, olağan bir dönemde ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilebilecek bir açıklama, ülkenin içinde bulunduğu terör, şiddet ortamında özellikle bölgede iyi tanınan siyasal bir kişilikten gelmesi sebebiyle, idarenin kamu güvenliğinin sağlanması için önlem almasını haklı kıldığı belirtilerek “zorlayıcı toplumsal bir ihtiyaktan kaynaklandığı” vurgusuyla ifade özgürlüğünün ihlali olarak kabul edilmemiştir.

85. Sürek/Türkiye Davası (No:3), Başvuru No: 24735/94, 8.7.1999

Dava haftalık bir dergide yayımlanan bir makalede devletin bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda yapıldığı gerekçesi ile derginin toplatılmasının ve sahibinin para cezasına mahkum edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Konuyu inceleyen Divan, aşağıda

açıklanan gerekçelerle ifade özgürlüğünün ihlalinin söz konusu olmadığı sonucuna varmıştır⁴³.

85.1. Mahkeme, Güneydoğu Türkiye'deki güvenlik durumunun hassasiyetini (bkz. 25 Kasım 1997 tarihli Zana – Türkiye Kararı, 1997-VII Raporları, s. 2539, 10. Madde) ve yetkililerin gereksiz şiddeti destekleyecek hareketlere karşı tetikte olma gereğini de dikkate alarak, başvuran aleyhinde alınan önlemlerin, başta ulusal güvenliğin ve ülke bütünlüğünün korunması ve asayişsizlik ve suçun önlenmesi olmak üzere, Hükümet tarafından belirlenen belli amaçların uzantısı olduğu kanaatine varmıştır.

85.2. Komisyon, bir bütün olarak makale bağlamı dahilinde okunduğunda yorumun okuyucular arasında, yazarının Türkiye devleti aleyhine olan silahlı eylemi teşvik ettiği veya hatta eyleme çağırıldığı izlenimini veren ifadeler içerdiği ve bölücü amaçlar için şiddeti desteklemekte olduğu görüşündedir. **Başvuranın mahkumiyeti ve hüküm giymesi, yetkililerin değerlendirme marjı kapsamında bir tepki olan milli güvenlik ve kamu emniyetinin korunmasına yönelik zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevaben yapılmış orantılı işlemler olarak kabul edilebilecektir.** Bu nedenlerle Komisyon bu davada 10. maddenin ihlal edilmemiş olduğu kanaatine varmıştır.

85.3. Mahkeme, “bilgi” veya “fikirlerin” kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olmasının tek başına müdahaleyi haklı kılmadığını yinelemektedir. Ancak mevcut davada söz konusu olan, şiddete teşviiktir. Bu nedenlerden dolayı ve bu gibi davalarda ulusal yetkililerin sahip olduğu takdir marjı da dikkate alınarak Mahkeme, söz konusu müdahalenin amaçlanan meşru hedefler ile orantılı olduğu düşüncesindedir. Sonuç olarak, Sözleşmenin 10. maddesi ihlal edilmemiştir...”

85.4. Bahse konu karar, özellikle ülkenin içinde bulunduğu terör, şiddet ortamında bölücü amaçlar için şiddeti destekleyen ‘görüşler’ söz konusu olduğunda, yetkililerin milli güvenlik ve kamu emniyetinin korunmasına yönelik takdir marjının geniş olduğuna vurgu yapması bakımından önem arz etmektedir.

86. 84 ve 85 numaralı paragraflarda anlatılanlar terör örgütü mensuplarının “silah zoruyla” özerk bölge ilan etme girişimlerinin olduğu gözetilerek incelendiğinde, hiçbir kural tanımaksızın silahlı bir kalkışmanın yaşandığı il ve ilçelerde 5442 sayılı Kanunun 11/C ve 32/Ç maddeleri uyarınca mülki amirler tarafından sokağa çıkma yasağı kararı alma yönünde tesis edilen işlemde idarenin takdir marjının geniş olduğu ve bu sebeple de takdir yetkisinin sınırlarının aşılmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, özerklik talebinin ifade ve düşünce özgürlüğü kapsamında cebir, şiddet, yakın tehlike ve tehdit unsurlarını içermeyecek şekilde tartışılmasının demokratik toplumun gereklerinden olduğu, muhatapların hareket alanlarının bununla sınırlı olması gerektiği kabul edilmekle birlikte, ülkenin bu derece terörize olduğu hassas bir döneminde bu olguya dahi AİHM kararları doğrultusunda kuşkuyla yaklaşıldığı (bkz.p.84.3-84.5), silahlı kalkışma ile özerklik dayatmasının hiçbir hukuki dayanağı olmadığı gibi meşru, makul ve haklı sebeplerinin de bulunmadığı açık olduğundan, idarenin işleminin bu anlamda da AİHM'nin içtihatlarına uygun olduğu kanaati ve sonucuna varılmıştır.

87. Somut olayda ayrıca, 2709 sayılı T.C. Anayasasının "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10 uncu maddesinde ifadesini bulan kanun önünde eşitlik ilkesinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin

13 üncü maddesindeki etkili başvuru hakkının ve 17 inci maddesindeki hakları kötüye kullanma yasağının ihlal edildiğine dair herhangi bir bulgu ve bilgiye rastlanmadığı gibi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde yazılı ve güvence altına alınmış olan haklara da aykırı bir durum tespit edilememiştir.

F. İyi Yönetim İlkeleri Yönünden Değerlendirme

88. Günümüzde demokratik, modern ve katılımcı yönetim anlayışında idarelerden sadece hukuka uygun olarak hareket etmeleri değil aynı zamanda iyi yönetim ilkelerine de uygun işlem tesis etmeleri beklenmektedir.

89. 28/03/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin "İyi yönetim ilkeleri" başlıklı 6'ncı maddesinde "*Kurum, inceleme ve araştırma yaparken idarenin, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde; kanunlara uygunluk, ayrımcılığın önlenmesi, ölçülülük, yetkinin kötüye kullanılmaması, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, şeffaflık, hesap verilebilirlik, haklı beklentiye uygunluk, kazanılmış hakların korunması, dinlenilme hakkı, savunma hakkı, bilgi edinme hakkı, makul sürede karar verme, kararların gerekçeli olması, karara karşı başvuru yollarının gösterilmesi, kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi, kişisel verilerin korunması gibi iyi yönetim ilkelerine uygun işlem ve eylem ile tutum veya davranışta bulunup bulunmadığını gözetir ve iyi yönetim ilkelerine uyar.*" hükmü yer almaktadır. Söz konusu Yönetmelik hükmünde yer alan ilkelerin kaynağını teşkil eden Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının 41 inci maddesinde de iyi yönetim hakkından bahsedilmekte olup, benzer ilkelere Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen "Avrupa Doğru İdari Davranış Yasasında da yer verilmiştir.

90. Söz konusu ilkeler yönünden yapılan değerlendirme neticesinde; İdare tarafından, şikâyet konusuyla ilgili bilgi ve belgelerin süresinde Kurumumuza gönderildiği, idarenin kararlarının (eylem ve işlemlerinin), açıklamalarının gerekçeli, yeterli, makul, ikna edici olduğu anlaşıldığından, idarenin "*kanunlara uygunluk*", "*ölçülülük*", "*yetkinin kötüye kullanılmaması*", "*hesap verilebilirlik*", "*makul sürede karar verme*", "*kararların gerekçeli olması*" "*kararların geciktirilmeksizin bildirilmesi*" olarak sıralanan **iyi yönetim ilkelerine uygun davrandığı** tespit edilmiştir. Şikâyete konu başvurular idari başvuru yolları tüketilmeksizin incelendiğinden, idarenin şikâyetçilere yönelik işlemleri bağlamında şikâyetçiler yönünden ayrıca değerlendirme mümkün olmamıştır.

91. Ancak yukarıda (bkz.p.74) belirtilen hususlar dikkate alındığında, sokağa çıkma yasakları süresince vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yaşanabilecek aksaklıkların en aza indirilmesi ve olası mağduriyetlerin önüne geçilebilmesi için **sokağa çıkma yasağı süresince bireylerin 155 Polis Hattı vb. çağrı merkezlerine ulaşılabilirliğinin kolaylaştırılması kapsamında çağrı hat sayısının artırılmasında fayda olduğu değerlendirilmiştir.**

IV. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN YASAL MEVZUAT

A. Dava Açma Süresinin Yeniden Başlaması

92. 14/6/2012 tarih ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 17 inci maddesinin sekizinci fıkrasına göre Kamu Denetçiliği Kurumu'na, dava açma süresi içinde yapılan başvuru,

işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurmakta olup, 21 inci maddenin birinci fıkrası uyarınca başvurunun Kurum tarafından reddedilmesi halinde, durmuş olan dava açma süresi gerekçeli ret kararının ilgiliye tebliğinden itibaren kaldığı yerden işlemeye başlar, 21 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca ise tavsiye kararı üzerine otuz gün içinde herhangi bir işlem tesis edilmez veya eylemde bulunulmaz ise durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye başlayacaktır.

B .Yargı yolu

93. 2709 Sayılı T.C. Anayasasının “Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması” başlıklı 40 ıncı maddesinin ikinci fıkrasında, “Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.” hükmü yer almakta olup, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 20 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, ilgili idarenin işlemine karşı 60 günlük dava açma süresinden arta kalan süre içinde Batman, Diyarbakır, Elazığ, Van (Hakkari ve Muş valilikleri için), Mardin (Şırnak valiliği için) İdare Mahkemelerine yargı yolu açıktır.

V. KARAR

Yukarıda açıklanan gerekçe ve dosya kapsamına göre **ŞİKAYETİN KISMEN RET KISMEN KABULÜ İLE;**

1. Mülki amirler tarafından alınan sokağa çıkma yasaklarının ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde hukuki dayanaktan yoksun olduğu yönündeki iddia ve sokağa çıkma yasaklarının kaldırılması için idareye tavsiyede bulunulması yönündeki talebin **REDDİNE,**

2. 5442 sayılı Kanununun 11 inci ve 32 nci madde hükümlerine dayanılarak mülki amirler tarafından alınan sokağa çıkma yasağı kararlarına, "*hukuki belirlilik, hukuki güvenlik, öngörülebilirlik ve iyi yönetim ilkeleri uyarınca ilgili madde metinlerinde açıkça yer verilmesi; belirli süreli ilan edilmesi ve gözden geçirilme koşullarının belirlenmesi için yasal değişiklik yapılması*" hususunda **İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA TAVSİYEDE BULUNULMASINA,**

3. İçişleri Bakanlığınca mevzuat değişikliğine ilişkin taslak hazırlanıp yürürlük işlemleri yapılmak üzere Başbakanlığa sevk edildiğinde, değerlendirmeleri ve bilgileri için kararın bir örneğinin **BAŞBAKANLIĞA GÖNDERİLMESİNE,**

Yukarıda anılan Kanununun 20 inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, merciiince bu karar üzerine tesis edilecek işlem veya eylemin ya da tavsiye edilen çözümün uygulanabilir nitelikte görülmediği takdirde gerekçesinin otuz gün içinde Kurumumuza bildirilmesinin zorunlu olduğuna,

Bu kararın **ŐİKAYETÇİLERE, BAŞBAKANLIĞA, İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA, BATMAN, DİYARBAKIR, ELAZIĞ, HAKKÂRİ, MARDİN, MUŞ VE ŞIRNAK VALİLİKLERİNE** tebliğine;

Türkiye Cumhuriyeti Kamu BaŐdenetçisince karar verildi.

e-imzalıdır

M.Nihat ÖMEROĐLU
Kamu Başdenetçisi